

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 1088

23. VELJAČE 2024. CIJENA 50 DINARA

Kada će ponovo krenuti vlakovi na relaciji Beograd – Zagreb – Ljubljana?

**Obostrani interes,
ali pomaka nema**

SADRŽAJ

6

Međunarodni dan materinskog jezika
**Puno posla na očuvanju
i zakonskom korištenju
hrvatskog jezika**

10

Mons. Fabijan Svalina
novi biskup Srijemske biskupije
**Molitve za nova
svećenička
i redovnička zvanja**

Foto: Srijemska biskupija

12

Josip Stantić, novinar
**Živimo na marginama
društvenog
i političkog života**

16

Obrazovanje – studenti
**Podrška za novi
korak života**

20

Proizvodnja uljarica u sušnim
i toplim godinama
**Soja trpi, a suncokret
se prilagođava**

34

Franjevačka crkva
sv. Mihovila, Subotica
**Crna Gospa
na »dotjerivanju«**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Mira Tumbas (predsjednica), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Karneval

Prije nekoliko tjedana u *Hrvatskoj riječi* naslov teksta o hrvatsko-srpskim (ili srpsko-hrvatskim odnosima) bio je *Na čekanju*. Iza te dvije riječi priča je o političkim odnosima dvije države koji se stalno klackaju između mlakog i hladnog. Da to čekanje ne bude baš monotono uvijek se zgodno može iskoristiti prilika da se razbije monotonija iščekivanja boljih dana u odnosima dvije države. Ovoga puta povod je bio jedan karneval. A karneval k'o karneval: dozvoljeno je sve, pa su tako u tom »dozvoljeno je sve« spaljene lutke s likovima **Vučića i Putina**.

Za službeni Beograd (ministra vanjskih poslova **Ivicu Dačića**) skandalozni je to »čin širenja mržnje«, toliko skandalozan da je Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu upućena prosvjedna nota u kojoj se navodi da su zbog maskara u Kaštelima kraj Splita »ozbiljno narušeni odnosi dvije države«. Malo neobično (da ne kažem pretjerano) da zbog karnevala i maskara jedna zemlja šalje drugoj prosvjednu notu. Na stranu to što je izbor za spaljivanje mogao biti i drugačiji, recimo netko iz vlastitog dvorišta, jer moglo se očekivati da će slika iz Kaštela biti kao naručena poslastica za tabloide i vlast u Srbiji.

Još jedan dokaz koliko su hrvatsko-srpski (ili srpsko-hrvatski) odnosi krhki i kako ne treba neki veliki povod da se u tu krhotinu doda još koja pukotina. Tako da će ono »na čekanju« izgleda potrajati oho-ho.

A na čekanju su i vlakovi. Oni koji bi trebali približiti Zagreb i Beograd. U najboljem slučaju, ili ako je vjerovati obećanjima, do kraja 2028. godine. Možda, da ne kažem sigurno, i dulje od toga. Jeste: postoje planovi, kažu i prioriteti, želje, ali...

Čeka se i nova Vlada. Koliko već početkom narednog tjedna početak konzultacije, pa će se priopćiti ime mendatar, imena starih/novih ministara. Za Hrvate u Srbiji i pitanje hoće li u novoj Vladi biti mjesta (Vučićeve dobre volje) i za aktualnog ministra za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislava Žigmanova**.

Z. V.

Izaslanstvo HNV-a kod premijera Plenkovića

Nastavak potpore kapitalnim projektima

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske **Andrej Plenković** primio je prošloga četvrtka, 15. veljače, izaslanstvo Hrvatskog nacionalnog vijeća na čelu s predsjednicom HNV-a **Jasnom Vojnić**. Premijeru je ovom prigodom predan elaborat za novi kapitalni projekt za hrvatsku zajednicu u Srbiji pod nazivom »Sagradi mlin gdje je voda«.

»Nakon završetka Hrvatske kuće u Subotici nastavljamo s podrškom projektima koji su važni za Hrvate u Srbiji, uz inzistiranje na punoj provedbi međudržavnog sporazuma o zaštiti manjina«, objavio je premijer Plenković nakon sastanka na platformi X.

Nakon sastanka u Banskim dvorima, izaslanstvo Hrvatskog nacionalnog vijeća posjetilo je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske gdje ih je primio državni tajnik **Zvonko Milas** sa suradnicima. Kako je objavio Središnji državni ured, na sastanku je bilo riječi o dosadašnjoj uspješnoj suradnji na brojnim realiziranim projektima kao i o novim inicijativama i aktivnostima koji za cilj imaju osnažiti hrvatsku manjinsku zajednicu u ostvarivanju manjinskih prava, jačanju udruga, ustanova i organizacija i koji zadovoljavaju i unapređuju opće javne potrebe hrvatske manjinske zajednice.

Ugovor u Krapini

Istoga dana, 15. veljače, župan **Željko Kolar** i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić potpisali su Ugovor o finansijskoj potpori Krapinsko-zagorske županije HNV-u.

Ugovor je potpisan nakon potpisivanja Sporazuma o suradnji Hrvatske zajednice županija i HNV-a, čiji je inicijator bio upravo župan Krapinsko-zagorske županije **Željko Kolar**. Ovim sporazumom je predviđeno uspostavlja-

nje suradnje radi osnaživanja hrvatske zajednice u Srbiji, među ostalim i kroz stalnu finansijsku potporu njezinim programima i projektima u iznosu od 15.000 eura po svakoj županiji.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić zahvalila je na ovoj i svojoj dosadašnjoj pomoći Krapinsko-zagorske županije, a posebno županu Kolaru na pokretanju inicijative koja znači ogroman iskorak za Hrvate u Srbiji.

»Hrvatsko nacionalno vijeće sa svih razina Srbije, od državne, lokalne i Autonomne Pokrajine Vojvodine, dobiva godišnje 180 tisuća eura proračuna. Ovim potpisivanjem sporazuma, HNV, odnosno krovna institucija, će od hrvatskih županija dobiti još dva ovakva proračuna«, rekla je Vojnić te dodala kako će time dobiti na vremenu i ljudskim resursima te se baviti razvojnim programima.

»Veliko zadovoljstvo mi je što ponovno potpisujemo ugovor, jer smatramo kako naši Hrvati u Srbiji trebaju imati puno veću pomoć i podršku matične države. Imao sam se prilike uvjeriti u Subotici kakav je angažman naših ljudi te koliko se sjajnih projekata provodi s ciljem očuvanja hrvatskog identiteta«, poručio je Kolar dodavši kako je dogovorena i pomoć studenti-

ma i učenicima kako bi se školovali i ostali na tim prostorima živjeti.

Izvršni odbor HZZ-a je odluku o uspostavi suradnje s HNV-om donio 20. rujna 2023. na sjednici u Krapini.

Župan Kolar se nakon potpisivanja ugovora osvrnuo i na pitanje europske integracije, istaknuvši kako je želja svih vidjeti Srbiju i susjedne zemlje u EU jer bez njih zajednica nije kompletna.

»Kao što je Hrvatska prošla proceduru koja znači da se po europskim načelima mora odnositi prema svojim manjinama, tako to treba učiniti i Srbija. Mi očekujemo jednako kako srpska nacionalna manjina ima zagarantirana mjesta u Saboru, da ih i hrvatska nacionalna manjina ima u Skupštini. To nije pretjeran zahtjev i nadam se kako će demokracija u Srbiji doći na tu razinu«, zaključio je Kolar.

Sajam u Virovitici

Izaslanstvo HNV-a je sutradan, 16. veljače, posjetilo Međunarodni sajam gospodarstva, obrtništva i poljoprivrede *Viroexpo 2024*. na poziv župana Virovitičko-podravske županije **Igora Androvića**. *Viroexpo 2024*. svečano je otvorio premijer Andrej Plenković. Sajam godinama organiziraju Virovitičko-podravska županija, Grad Virovitica, HGK – Županijska komora Virovitica, HOK

– Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije, Turistička zajednica Virovitičko-podravske županije, dok je tehnički organizator *Viroexpo d.o.o.*

Županija partner ovogodišnjeg sajma je Osječko-banjska županija, a pokroviteljstvo potpisuju Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja i Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske.

H. R. / Foto: Vlada RH

Vučić najavio konzultacije sa svima koji žele razgovarati

Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** najavio je u utorak, gostujući u emisiji RTS-a *Takovska 10*, da će tijekom sljedećeg tjedna održati konzultacije o formiranju Skupštine i Vlade u skladu s Ustavom i Zakonom o predsjedniku Srbije i da će obaviti neophodne razgovore sa svima koji to žele, nakon čega će biti spreman odrediti mandataru.

Pred Srbijom je mnogo važnih pitanja i mnogo teških izazova, ali i mnogo pozitivnih stvari te je zato važno da parlament ima jednu sigurnu većinu, rekao je Vučić.

»Bilo bi dobro da se što veći broj njih koji žele dobro ovoj zemlji tome pridruži i svojom kritikom, svojim drugačijim mišljenjem, riječima, pridonese napretku Srbije. Kritika, dobra i čvrsta, zasnovana na dokazima, ozbiljna i odgovorna od strane oporbe, pruža veliki doprinos, ne samo demokratskom napretku zemlje već i napretku ekonomije, privrede, reindustrijalizaciji, izgradnji cesta, pruga, znanstveno-tehnoloških parkova i mnogo toga drugog«, rekao je.

Poručio je kako je uvijek spreman razgovarati i učiniti sve što je moguće kako bi se tenzije smanjile i kako bi se

razgovaralo o svim ključnim pitanjima. Izjavio je da će biti novih beogradskih izbora, ukoliko ne bude legitimne većine. Dodao je da ako lista **Nestorovića** uskoro ne donese odluku ići će se na nove izbore u Beogradu.

Na pitanje hoće li dozvoliti međunarodnu istragu o izborima 17. prosinca Vučić je odgovorio kako u Srbiji postoji dovoljno tijela koja su zadužena za provođenje istraga i da u ovoj zemlji nadležna tijela Srbije provode istrage.

Izjavio je i kako je formiranje Pokreta za državu i narod od vitalnog značaja za Srbiju i da u njega mogu ući svi koji to žele. Na pitanje bi li u Pokret primio i one koji su potpisali *Proglas* Vučić je odgovorio kako među njima ima kvalitetnih ljudi i kako razumije da nikada neće postići unisonost.

»Pozivam sve te ljude da se uključe u sve ove projekte, neka rade s državom, neka njihove kompanije rade, neka zarađuju novac, neka se u tome vide, makar u tišini. Ne tražim političku potporu kako bismo imali jednoglasje, tražim podršku za Srbiju«, rekao je Vučić.

Međunarodni dan materinskog jezika

Puno posla na očuvanju i zakonskom korištenju hrvatskog jezika

U povodu Međunarodnog dana materinskog jezika, 21. veljače, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini ističe kako u današnjem složenom i interakcijama premreženom svijetu izrazitije se snaži značaj i učestalost uporabe materinskog jezika – te ključne identitetske sastavnice u ljudi, što za posljedicu ima stalno isticanje potrebe dosljednog poštivanja prava da se govornici njime služe i njegove adekvatne institucionalne zaštite.

Kako se navodi u priopćenju, Hrvati u Srbiji imaju, slijedom ustavnih garancija i pozitivnih zakonskih propisa, zajamčena prava na korištenje materinskoga jezika u obrazovanju, po nastavnim programima domicilne države, u posljednje 22 godine. Ono se ostvaruje u odgojnom procesu u vrtićima u Subotici, putem cjelovite nastave na hrvatskom jeziku u pet osnovnih škola na teritoriju Subotice i Sombora. Ove je školske godine ukupno 35 učenika prvašića upisano u nastavu na hrvatskome i 60 učenika prvih razreda u tri srednje škole na području Grada Subotice. Ostvaruje se i putem izbornog predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, koji se izvodi za 477 učenika u 13 osnovnih i srednjih škola te na dva mjesta izvan školskog sustava, na području lokalnih samouprava Apatin, Šid, Srijemska Mitrovica, Sombor, Bač i Subotica. Zahvaljujući desetljetnom ustrajnom djelovanju DSHV-a i Hrvatskog nacionalnog vijeća na ostvarivanju jezičnih prava u sektoru obrazovanja, 2018. godine utemeljen je Lektorat hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu. Svoju temeljnu misiju ostvaruje na planu stalnog stjecanja i usavršavanja jezičnih kompetencija odgajatelja, učitelja i nastavnika, u čije stručne kapacitete se ulažu i napore u okviru stručnih pedagoških službi matične države. Također, u okviru resornog pokrajinskog tajništva od prije dvije godine djeluje pokrajinska prosvjetna inspektorica za nastavu na hrvatskome.

Izostanak proaktivnoga odnosa

»I dok broj prvašića koji upisuju nastavu na hrvatskome ima trend rasta, a zahvaljujući djelovanju redovnica Katoličke Crkve i HNV-a, gradi se nova odgojna infrastruktura u Subotici i Tavankutu, moramo istaknuti kako se još uvijek, kao posljedica straha i nerazumijevanja te administrativnog zaprječavanja, ne uspijevaju otvoriti odjeli na hrvatskome jeziku u školama u nekim mjestima gdje bi za to mogli postojati uvjeti. Također bilježimo i izostanak proaktivnoga odnosa i prema nastavi hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture. U sredinama s nešto manje izjašnjenih roditelja i učenika za ovaj predmet nastave jednostavno nema. Držimo da prosvjetne vlasti stoga moraju imati daleko aktivniji odnos spram motiviranja roditelja i učenika za ostvarivanje ovoga prava te ističemo nanovo frapantnu činjenicu kako je samo oko 5 % djece Hrvata upisano na cjelovitu nastavu na hrvatskom, dok taj broj kod ostalih manjina ide i do 90 %. Stoga ponavljamo kako je čim prije potrebno da lokalna samouprava Grada Subotice odblokira inicijativu za utemeljenje Hrvatskog školskog centra i da HNV nastavi raditi na ovome projektu«, navode iz DSHV-a.

Mediji i službena uporaba jezika

U priopćenju se dalje navodi, kako su politike institucionalnog očuvanja hrvatskog jezika u medijima također razvijene, ponajviše pozitivnim djelovanjem administracije AP Vojvodine (u smislu financijske potpore Novinsko-izdavačkoj ustanovi *Hrvatska riječ*) te pokrajinskog javnog medijskog servisa Radio-televizije Vojvodine.

»Svakako je nužno daljnje kadrovsko jačanje Uredništva na hrvatskom jeziku u ovoj medijskoj kući kako bi se dostigli kapaciteti i kvantiteta programa koje odavno imaju uredništva koja u istom mediju proizvode program za narode koji su slične ili čak manje brojnosti nego Hrvati. Primjerice, od početka djelovanja, prije 14 godina, hrvatsko uredništvo nema uposlenog lektora! U području tiskanih medija, od desetak glasila različitih svrha i ciljnih skupina (vjerskih, glasila udruga te onih namijenjenih za određenu dob), jedino tjednik *Hrvatska riječ* ostvaruje u cjelini zakonom propisano pravno na »istinito, potpuno i pravodobno« informiranje na hrvatskome jeziku. I ovdje je izazov nedovoljan opseg konzumiranja ovoga prava, što treba predstavljati dodatni motiv da se marketinški osmišljeno kvalitetnije postavi i razriješi pitanje plasmana i dostupnosti medijskih proizvoda«, dodaje se.

U dijelu uporabe hrvatskoga jezika i pisma u javnoj sferi, ističe se kako je on u službenoj uporabi na području cijeloga Grada Subotice te u Gradu Somboru, Gradu Srijemska Mitrovica i općinama Apatin, Bač, Indija i Šid (u mjestima u kojima postoje zakonski uvjeti – Bereg, Monoštor i Lemeš, zatim Sonta, Stara Bingula, Plavna i Bođani, Stari Slankamen te Sot i Batrovci).

»Premda su takve obveze lokalnih samouprava financijski skromne, Sombor, Bač, Indija i Šid još uvijek nisu ispoštovale Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma. One su, naime, u veljači i ožujku prije pet godina izmijenile svoje statute kako bi hrvatski jezik u naseljima Lemeš, Stari Slankamen, Plavna i Bođani postao službeni, u smislu obveze ispisivanja javnih natpisa (institucija, ulica, trgova, toponima) na hrvatskom jeziku, no to uopće do danas nije učinjeno. Također, u naselju Ljuba, u Općini Šid, od dana donošenja zakonskog propisa postoje uvjeti da hrvatski bude jezik u službenoj uporabi, a to pri promjeni statuta nije učinjeno. Pozivamo stoga lokalne

samouprave da ne dovode u pitanje primjenu zakona kada je u pitanju službena uporaba hrvatskoga jezika i pisma«, dodaje se.

Hrvati u Vojvodini tradicionalno koriste hrvatski – standard s njegova dva česta ikavska govora – bunjevački i šokački, u gotovo svim područjima privatnosti i društvenoga života, uključujući i liturgijski jezik Katoličke Crkve, čiji su Hrvati članovi u najvećem broju. DSHV poziva stoga i službenike Crkve da to nastave dosljedno primjenjivati i ne dopuste bilo kakve promjene glede toga u našim vjerskim zajednicama i u Subotičkoj i u Srijemskoj i u Zrenjaninskoj biskupiji te Beogradskoj nadbiskupiji.

»DSHV se dosljedno, od svojeg prvog dana i na vlastitim primjerima djelovanja u javnosti, bori da naš materinski hrvatski jezik u Srbiji ostane očuvan i živ. Cijenimo u tim našim nastojanjima strukturnu, političku i financijsku pomoć Vlade Hrvatske na čelu s **Andrejom Plenkovićem**«, zaključuje se u priopćenju.

H. R.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Zaštita manjinskih jezika u praksi

Povodom Međunarodnog dana materinskog jezika, 21. veljače, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog podsjetilo je kako je njegovanje i čuvanje materinskog jezika, kako većinskog naroda, tako i jezika nacionalnih manjina, od izuzetne važnosti za identitet svakog pojedinca, te da je obveza države osigurati sve pretpostavke da se ovaj proklamirani cilj u praksi i ostvaruje.

Kako se navodi, s tom idejom Srbija je 2006. godine ratificirala Europsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima Vijeća Europe, čime je pokazala želju pridonijeti zaštiti i očuvanju multikulturalizma i višejezičnosti u Srbiji i Europi. Ratifikacijom ovog međunarodnog pravnog akta, posvećenog zaštiti i unaprjeđenju manjinskih jezika, Srbija se obvezala štiti sve jezike kojima se služe pripadnici nacionalnih manjina i to u obrazovanju, medijima, upravnim i sudskim postupcima, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu. Ova prava propisuje i Ustav Srbije i imaju bogatu i raznorodnu primjenu u praksi.

»Svjesna značaja obrazovanja na materinskom jeziku u kontekstu očuvanja jezika nacionalnih manjina, Srbija osigurava, osim na srpskom jeziku, cjelokupno obrazovanje na materinskom jeziku na još osam jezika: albanskom, bosanskom, bugarskom, mađarskom, rusinskom, rumunjskom, slovačkom i hrvatskom jeziku. Osim toga, još osam jezika se izučava u okviru nastavnog predmeta Materinji jezik s elementima nacionalne kulture: bunjevački, vlaški, makedonski, njemački, romski, slovenski, ukrajinski i češki jezik. Oko 60.000 djece pohađa nastavu na manjinskim jezicima na svim razinama obrazovanja«, navode iz Ministarstva.

Pravo na informiranje na jeziku nacionalne manjine ostvaruje se u tiskanim i elektroničkim medijima. Na manjinskim jezicima se izdaju novine, časopisi, publikacije, zbornici, a elektronički mediji, radio i televizija, emitiraju programe na jezicima nacionalnih manjina, dok se u novije vrijeme jezici nacionalnih manjina koriste kao sredstvo informiranja i uopće javne komunikacije na internet portalima i društvenim mrežama.

U Srbiji je u službenoj uporabi, pored srpskog jezika, još 12 jezika nacionalnih manjina (albanski, bosanski, bugarski, bunjevački, mađarski, makedonski, rumunjski, rusinski, slovački, hrvatski, crnogorski i češki) na cijelom teritoriju 42 jedinice lokalne samouprave, osim toga vlaški i romski jezik su u službenoj uporabi u pojedinim mjestima.

»Srbija je ponosna na politike multikulturalnosti koje postoje, naročito u dijelu višejezičnosti u javnosti. To je društvena i kulturna vrijednost koja ni od koga i nikada ne smije biti dovedena u pitanje ili osporavana, nego mora se njegovati i stalno razvijati, što su i prakse vlasti u Srbiji.

Generalna skupština UNESCO-a 1999. godine proglasila je 21. veljače za Međunarodni dan materinskog jezika, kao sjećanje na studente koji su 21. veljače 1952. godine ubijeni u Daki, u istočnom Pakistanu, jer su protestirali zbog toga što njihov materinji jezik nije proglašen za službeni. UNESCO ukazuje da je jezična raznolikost sve ugroženija i da više od 40 posto svjetskog stanovništva nema pristup obrazovanju na jeziku koji govori ili razumije«, navode iz Ministarstva.

H. R.

Kada će ponovo krenuti vlakovi na relaciji Beograd – Zagreb – Ljubljana?

Obostrani interes, ali pomaka nema

»Vjerujem da će uskoro krenuti realizacija radova na modernizaciji pruge radi bržeg uspostavljanja željezničkog prometa između naše i susjednih zemalja. Granice trebaju spajati, a ne razdvajati ljude i mi kao Općina podržat ćemo sve što se u tom smislu bude radilo«, kazao je predsjednik Općine Šid Zoran Semenović

Više od tri godine na relaciji Beograd – Zagreb nema željezničkog prometa. Vlakovi koji su prevozili putnike iz Srbije preko Hrvatske do Slovenije zaustavili su se nakon proglašenja izvanrednog stanja uzrokovanog koronavirusom 15. ožujka 2020. godine. Prijašnjih godina bilo je više najava i obećanja da će promet krenuti, ali vlakova na ovoj pruzi i dalje nema – usprkos tome što je Memorandum o suradnji na unaprjeđenju željezničkog prometa između Hrvatske i Srbije potpisan u Beogradu između ministra mora, prometa, infrastrukture Hrvatske **Olega Butkovića** i tadašnje ministricе građevinarstva, prometa i infrastrukture Srbije **Zorane Mihajlović** 2018. godine. Predviđeno je da Srbija i Hrvatska zajednički traže novac od Europske unije i taj projekt ocijenjen je jednim od najvažnijih u regiji jer Koridor 10 povezuje ne samo Srbiju i Hrvatsku nego i europske zemlje od zapada k istoku.

Vrh prioriteta

Nove najave uslijedile su početkom 2022. godine. Predsjednik Skupštine *Infrastruktura željeznica Srbije* i dekan Saobraćajnog fakulteta **Nebojša Bojović** najavio je reaktiviranje linije za 2022. godinu kao i pojačan broj polazaka naredne godine. Najavljeno je tada da će vlak od Beograda preko Zagreba do Ljubljane početi ponovno voziti do kraja 2022. godine. Istaknuto je da je potrebno poboljšati tehničko stanje pruge od Rume do Šida. Sredinom ožujka prošle godine ministar građevinarstva, pro-

meta i infrastrukture u Vladi Srbije **Goran Vesić** izjavio je da se projektira dio pruge od Beograda do Šida, koja će biti veza za Zagreb, Ljubljanu, Beč i Italiju. Kako je rekao, brzom prugom bi se vlakovi kretali 200 km/h već koncem 2028. godine. Prilikom posjeta Vesića Sloveniji u travnju prošle godine na sastanku s predstavnicima Slovenskih željeznica, donijet je zaključak da je potrebno raditi na poboljšanju putničkog željezničkog prometa i uspostavi brze pruge od Beograda, preko Zagreba do Ljubljane te da ponovno bude pokrenut noćni vlak između Beograda i Slovenije.

Infrastruktura željeznica Srbije uvrstila je dionicu tog puta kao dio magistralne pruge i EU koridora 10 u sam vrh prioriteta za obnovu i modernizaciju. Sredstva iz EU fondova treba odobriti temeljem planske i tehničke dokumentacije. Nakon toga bi trebala početi realizacija inve-

sticijskih radova. Rok za izvođenje radova je oko tri godine, zajedno s tehničkim prijemom, periodom testiranja i puštanja u rad što čini navedeni rok do 2028. godine.

Brojne pogodnosti

Važnost ove rute je nemjerljiva i svi se slažu u tome. Rekonstrukcijom i modernizacijom ove pruge, kao dijela međunarodne željezničke magistrale, doprinijelo bi se razvoju regionalne suradnje, unaprjeđenju prometnih, društvenih, kulturnih i drugih veza zemalja u ovom dijelu Europe.

»Ponovna uspostava željezničkog prometa između naše i susjednih država bila bi od velike važnosti i za šidsku općinu. Budući da smo pogranično mjesto, važnost ponovne uspostave međunarodnog željezničkog prometa je velika, posebno zbog tranzitnog prometa, ali i ljudi

bolje i vlakovi su išli brže. Sada je zbog loše pruge brzina vlakova znatno manja. Bilo bi dobro da se željeznica modernizira. Što se tiče teretnog cargo prometa, to sada funkcionira. Mnogo je privatnih osoba u Srbiji i Hrvatskoj koji to rade. Problem je po meni carina. Ona postoji i u Tovarniku i u Šidu što utječe na sporiji promet. I u tom smislu bi puno značilo ponovno uspostavljanje međunarodnog željezničkog prometa. Vjerujem da interes postoji s obje strane, kako zbog putničkog tako i teretnog prometa«, kaže **Ivan Vrkljan** iz Osijeka koji često putuje iz Hrvatske za Srbiju.

»Bilo bi dobro i korisno za putnike da ponovno voze međunarodni vlakovi«, kaže **Olga Momirović** iz Šida i dodaje: »Sjećam se vremena kada su međunarodni vlakovi vozili od Beograda, Zagreba, Ljubljane pa sve do Beča i Züricha. Bila su to sretna vremena. Često sam vlakom putovala u Švicarsku gdje sam radila. Bilo je ugodno voziti se. Vlakovi su bili puni putnika iz nekoliko zemalja. Osim udobnosti, bila je to prilika da nekoga upoznate, popričate i putovanje prođe brže. Bilo bi dobro i korisno da opet bude tako«.

Prvi korak do realizacije

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša stavilo je na javni uvid Nacrt prostornog plana područja posebne namene (PPPPN) infrastrukturnog koridora željezničke pruge Beograd – Šid granica Hrvatske, dionica Stara Pazova – Golubinci – Šid i željezničke pruge Indija – Golubinci (veza s novosadskom prugom). Projekt podrazumijeva modernizaciju i rekonstrukciju dionice Stara Pazova – Ruma – Šid – granica Hrvatske i formiranje dvokolosiječne magistralne pruge namijenjene kako putničkom tako i teretnom prometu, s

projektiranom brzinom do 200 km/h. Dionica pruge Indija – Golubinci projektirana je također kao dvokolosiječna (dodavanjem novog kolosijeka), ali za projektne brzine od 120km/h. Nacrt je bio javno objavljen od 17. listopada do 15. studenoga prošle godine. U sklopu ovog projekta predviđena je i potpuna rekonstrukcija stanica u Srijemu kao i izgradnja žičane zaštitne ograde duž cijele trase.

Poslali smo dopis na adresu *Infrastrukture željeznice Srbije* s upitima kada se može očekivati početak radova na rekonstrukciji željezničkih stanica u Srijemu i na obnovi i modernizaciji pruga te pitanje hoće li uskoro biti ponovno uspostavljen željeznički promet na realaciji Beograd – Zagreb – Ljubljana. Do zaključenja ovog broja tjednika nismo dobili odgovor.

S. D.

koji svakodnevno putuju u susjedne zemlje. Vjerujem da će uskoro krenuti realizacija radova na modernizaciji pruge radi bržeg uspostavljanja željezničkog prometa između naše i susjednih zemalja. Granice trebaju spajati, a ne razdvajati ljude i mi kao Općina podržat ćemo sve što se u tom smislu bude radilo«, kazao je predsjednik Općine Šid **Zoran Semenović**.

Ljudi s obje strane granice ističu važnost ponovne uspostave međunarodnog željezničkog prometa.

»Ponovna uspostava željezničkog prometa značila bi puno za ljude koji putuju iz Srbije za Hrvatsku i obrnuto. Ima mnogo ljudi koji su rodbinski vezani s obje strane granice, a željeznički prijevoz je najudobniji i najjeftiniji. Sjećam se vremena kada su međunarodni vlakovi vozili svakodnevno. Bili su puni putnika, ali i pruge su bile

Molitve za nova svećenička i redovnička zvanja

»U godini smo kada naša biskupijska zajednica moli za nova svećenička zvanja. Ali duboko sam uvjeren u moćni zagovor srijemskih mučenika, našeg sv. Dimitrija, đakona i mučenika, zaštitnika naše drevne biskupije, kao i majčinski zagovor i pomoć drage naše Gospe Tekijske, da ćemo to veliko povjereno nam djelo za spasenje duša predano i zauzeto raditi«, izjavio je srijemski biskup mons. Fabijan Svalina

Apostolska nuncijatura u Srbiji izvijestila je da je Sveti otac **Franjo** 14. veljače prihvatio i objavio molbu srijemskog biskupa mons. **Đure Gašparovića** za mirovinu. Dosadašnji srijemski biskup koadjutor mons. **Fabijan Svalina** postao je odmah dijecezanski biskup Srijemske biskupije.

Njegovanje kulture dijaloga, mira, suzajedništva

Na dan imenovanja, u razgovoru za Hrvatski katolički radio, novoimenovani biskup kazao je da je jedan od najvećih izazova za Srijemsku biskupiju kako doći do novih svećenika, jer ih je trenutno relativno malo i čine ga pretežno stariji svećenici. Kako je kazao, prema trenutnim podacima u Srijemskoj biskupiji ima 40 tisuća vjernika i oko 15 tisuća anonimnih ili kriptokršćana – katolika koji žive na prostorima Novog Beograda i Zemuna. U Srijemskoj biskupiji ima 18 svećenika i dva biskupa. Iz tog razloga u Srijemskoj biskupiji su prošle godine započele molitve za nova svećenička i redovnička zvanja s pouzdanjem u Gospodina da će providjeti nova zvanja za prostor Srijemske biskupije. Također, dodao je da je djelatnost Crkve sada bitno drukčija nego pastoralna aktivnost u Hrvatskoj ili drugim krajevima gdje je katoličko stanovništvo većinsko i izjavio da će aktivnosti Srijemske biskupije biti prilagođene svim onim izazovima koji su drugačiji i misijski, kao u nekim drugim krajevima svijeta gdje katolički svećenici i biskupi misionare. Dodao je da će pokušati sačuvati ono što je ostalo i od onoga što imaju privoditi spasenju duša svih vjernika koji su povjereni pastoralnoj brizi u Srijemskoj biskupiji u vremenima koja predstoje. Kako je istaknuo, nastaviti će se njegovati kultura dijaloga, mira, suzajedništva i zajedništva na prostorima gdje je uvijek bilo turbulentno tijekom svih stoljeća i prošlih vremena. Na dan imenovanja u biskupijskom ordinarijatu u Srijemskoj Mitrovici zahvalio se dobrom Bogu, papi Franji na povjerenoj službi, Apostolskoj nuncijaturi i mons. **Santu Gangemiju**, apostolskom nunciju

u Beogradu, na suradnji i podršci te svim suradnicima. Posebnu zahvalnost uputio je mons. Gašparoviću za dugogodišnju brigu za Crkvu u Srijemu, osobito u teškim vremenima.

»Svima bih uputio molbu da zajedničkim naporima nastojimo djelovati dalje na pastoralnom, duhovnom i materijalnom području očuvanja i obnove drage nam Srijemske biskupije. U godini smo kada naša biskupijska zajednica moli za nova svećenička zvanja. Sve to velik je izazov svakom od nas. Ali duboko sam uvjeren u moćni zagovor srijemskih mučenika, našeg sv. Dimitrija, đakona i mučenika, zaštitnika naše drevne biskupije, kao i majčinski zagovor i pomoć drage naše Gospe Tekijske, da ćemo to veliko povjereno nam djelo za spasenje duša predano i zauzeto raditi«, izjavio je mons. Svalina.

Generalni vikar Srijemske biskupije mons. **Josip Ivešić** je zahvalio u ime svećenika, redovnika i redovnica mons. Gašparoviću za sve učinjeno tijekom godina u Srijemu. Poželio mu je plodan nastavak biskupske službe u miru, godine dobrog zdravlja i plodno služenje Božjem narodu. Novom biskupu zaželio je mnogo plodnih godina i mudre pastirske službe na dobro i spasenje svoga naroda Božjeg koji mu je povjeren.

Mons. Fabijan Svalina rođen je u Đakovu 7. studenoga 1971. godine. Studirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Za svećenika Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije zaređen je u Đakovu 29. lipnja 1997. godine. Bio je župni vikar u župi Uzvišenja Svetoga Križa u Osijeku – Retfala, zatim od 1998. do 2004. odgojitelj-prefekt u Međubiskupijskom sjemeništu na Šalati u Zagrebu. Od 2004. do 2010. obnašao je službe tajnika Biskupskog ordinarijata, kancelara Nadbiskupskog ordinarijata i voditelja nadbiskupijskog Tiskovnog ureda. U nekoliko mandata bio je član Prezbiterskoga vijeća i član Zbora savjetnika. Na Izvanrednom plenarnom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije (HBK) u Zagrebu 25. siječnja 2010. izabran je za zamjenika generalnog tajnika HBK-a. Na toj službi bio je do siječnja 2017. U

srpnju 2010. imenovan je za v. d. ravnatelja Hrvatskog Caritasa, a potom, 2012. godine, i ravnateljem te ustanove HBK na čijem je čelu i danas. Početkom 2011. godine imenovan je u Odbor HBK-a za organizaciju dolaska Svetoga oca **Benedikta XVI.** u Hrvatsku te mu je, između ostalog, povjerena koordinacija susreta Svetog oca s predstavnicima civilnog društva, akademske zajednice, kulture, poduzetnika, diplomatskog zbora i s poglavarima vjerskih zajednica u Hrvatskome narodnom kazalištu. Godine 2011. imenovan je supredsjedateljem Mješovitog povjerenstva Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije za izradu popisa oduzete imovine Katoličkoj Crkvi za vrijeme komunističke vladavine. Odlukom hrvatskih biskupa, od 2017. godine postaje ravnatelj Hrvatske katoličke mreže (HKM) u koju su integrirani Hrvatski katolički ra-

dio, Informativna katolička agencija, Novi mediji i mrežna stranica HKM-a. Hrvatski Caritas vodi u vrijeme nekoliko velikih nacionalnih žurnih projekata pomoći stradalima od prirodnih nepogoda i kriza izazvanih ljudskim faktorom; tako 2014. godine inicira pomoć stradalom stanovništvu od poplava u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji, 2015. mobilizira mrežu Caritasa za pomoć u migrantskoj krizi, a 2020. godine nakon razornih potresa u Zagrebu i na Banovini aktivno provodi projekte HBK-a u stambenom i socijalnom zbrinjavanju stanovništva. Godine 2021. inicijator je pregovora s predstavnicima Vlade Hrvatske o provedbenom ugovoru za Hrvatski Caritas i dijecezanske Caritase. Kapelanom Njegove Svetosti imenovan je 30. travnja 2012. godine.

28 godina biskupstva u Srijemu

Mons. Đuro Gašparović rođen je u Golubincima 20. lipnja 1951. godine. Za rimokatoličkog svećenika zaređen je 29. lipnja 1977. godine u Đakovu. Prve svećeničke službe obnašao je u Srijemu. Godine 1979. odlazi na studij u Rim. Magistrirao je liturgiku na Papinskom sveučilištu *Anselmianum* 1981. godine. Na Pravnom fakultetu Papinskog lateranskog sveučilišta postigao je diplomu kanonskog, građanskog i međunarodnog prava 1982. godine. Godine 1980. imenovan je vicerektorom i ekonomom Papinskog hrvatskog zavoda svetog Jeronima u Rimu, a 1992. godine i službenikom u Kongregaciji za evangelizaciju naroda u Vatikanu. Na blagdan sv. Ćirila i Metoda, 5. lipnja 1996. godine papa **Ivan Pavao II.** imenovao ga je pomoćnim biskupom Đakovačke i Srijemske biskupije. Za biskupa je zaređen 5. listopada 1996. godine u Đakovu. Od 15. srpnja papa Ivan Pavao II. dao mu je kao pomoćnom biskupu posebne ovlasti. Od 1. listopada 1999. godine je generalni vikar za Srijem sa sjedištem u Petrovaradinu. Kao generalni vikar za Srijem upravlja srijemskim dijelom biskupije sve do ponovne uspostave Srijemske biskupije 18. listopada 2008. godine, kada je imenovan dijecezanskim biskupom ponovno uspostavljene biskupije, u sastavu Đakovačko-osječke crkvene pokrajine (metropolije) i člana Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda. Na dan kada je mons. Fabijan Svalina imenovan dijecezanskim biskupom Srijemske biskupije mons. Gašparović se pred okupljenima u ordinarijatu Srijemske biskupije u Srijemskoj Mitrovici zahvalio papi Franji što je prihvatio njegovo odreknuće

od službe dijecezanskog biskupa Srijemske biskupije. Izjavio je da se službe odrekao iz zdravstvenih razloga te kako bi mons. Svalina lakše upravljao biskupijom.

»Zahvaljujem svim svećenicima, redovnicima i redovnicama, kao i brojnim laicima koji su velikodušno surađivali iz ljubavi prema ovoj mjesnoj Crkvi, te su mi tako olakšali službu. Zahvaljujem svim ljudima dobre volje koje sam susretao, s kojima sam razgovarao i surađivao na bilo koji način i na bilo kojem području djelovanja. U Misnom kanonu neka se od sada redovito spominje mjesni ordinarij biskup Fabijan, a mene se sjetite privatno u svojim molitvama«, istaknuo je mons. Gašparović.

S. D.

Foto: Srijemska biskupija

Josip Stantić, novinar

Živimo na marginama društvenog i političkog života

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Skoro nezaobilazan posjetitelj svih hrvatskih političkih i kulturnih događaja koje organiziraju Hrvati u Vojvodini je u ulozi novinara **Josip Stantić**, video-novinar hrvatskog programa Radiotelevizije Vojvodine. Svoju novinarsku karijeru započeo je u *Subotičkim novinama*, a danas njegove priloge možemo redovito pratiti na RTV-u, i povremeno na HRT-u i portalu *Hine*. Uzdržan u komentarima, jer sebe smatra onim koji otvara teme i postavlja pitanja, a tumačenja prepušta kompetentnim sugovornicima, ipak ima svoje dojmove kako o tri desetljeća novinarstva na hrvatskom jeziku tako i o promjenama položaja Hrvata u Srbiji protekla tri decenija. Kaže kako mu je najteže pronaći relevantne sugovornike za političke i društvene teme i probleme u hrvatskoj zajednici, a da ga najviše smeta što svi misle kako znaju što je to novinarstvo i što treba tematizirati.

► **Već trideset godina ste u novinarstvu. Kako ste odabrali novinarsku profesiju? Je li to bila Vaša želja od početka?**

Nije. Ja sam u biti odgajan kao prirodnjak. Moj otac je volio prirodu i bio u doticaju s ljudima koji su se bavili šumarstvom. Meni je ta djelatnost izgledala kao ona koja može čovjeka ispuniti i donositi benefite i zbog toga sam nakon završetka srednje poljoprivredne škole upisao fakultet šumarstva u Beogradu. Pohađanje stručne škole koja ne osigurava kvalitetno predznanje za nastavak školovanja pokazat će se kao pogreška, ali suština je da sam se od osnovne škole usmjeravao na to i sebe sam vidio u okruženju prirode koje je zeleno, čisto, prozračno... Nakon odsluženja vojnog roka, koji je bio dosta traumatičan, budući da je to bilo 90-tih godina i bio sam u Sloveniji kao posljednja generacija vojnika koja je napuštala Sloveniju, otišao sam u Beograd i studirao šumarstvo. Stigao sam do treće godine, ali nisam mogao nastaviti jer matematiku nisam savladao u dovoljnoj mjeri. I tada je nastao jedan vakuum od godine i pol dana te mi je otac sugerirao da upišem tečaj novinarstva pri Otvorenom sveučilištu u Subotici s mentorom novinarom

Potičem sve one koji o tome mogu odlučivati da se ne zatvaramo nego da se stvari otvaraju i da budu dostupni za komunikaciju i tematiziranje stvari. Mislim da smo sada zatvoreniji i u većem getu nego što smo bili ranije kao i da smo ranije bili i prisutniji i politički i društveno

Subotičkih novina Ljubomirom Đorđevićem. Nakon završetka tečaja, kao volonter sam odlazio u *Subotičke novine* raditi, kojima je urednik tada bio **Milovan Miko- vić**. On nam je davao novinarske zadaće i tu sam polako ulazio u svijet novinarstva kroz praćenje društveno-političkog života grada Subotice. Uposlio sam se u *Subotičkim* i tako započeo novinarsku karijeru, premda sam u međuvremenu završio Višu školu za obrazovanje odgojitelja u Subotici. Tamo sam radio dok se stvari nisu počele lomiti zbog privatizacije te sam prešao na Radio Suboticu u redakciju na hrvatskom jeziku. Budući da je došlo do liberalizacije i demokratizacije u Srbiji postavilo se i pitanje televizijske produkcije na hrvatskom jeziku, a pošto sam tada ušao u svijet elektroničkog novinarstva počeo sam se baviti i televizijskim novinarstvom i produkcijom. Tako sam iz medija koji su čisto tiskovnog karaktera ulazio u svijet elektroničkih medija.

► **Što Vas je privuklo televizijskom novinarstvu i elektroničkim medijima?**

Definitivno je rad u elektroničkim medijima daleko izazovniji i dinamičniji, osobito meni koji radim sam. Televizija istina manje-više podrazumijeva ekipni rad, uz novinara najmanje snimatelja, ali mene su profesionalne obveze i život natjerali da se prihvatim kamere, nakon što sam svladao osnove klasičnog novinarstva, a zatim sam ušao i u svijet montaže i svega ostalog. Dinamičnije je i izazovnije, a i zahvalnije jer elektronički mediji imaju i veću popularnost nego li tiskani mediji. Ali i dalje sam jako privržen tiskanim medijima i rado ih čitam. Kupujem i *Hrvatsku riječ* i tjednike i knjige i volim ih čitati tako da nikad nisam napustio svijet pisanog novinarstva.

► **Danas radite u Radio-televiziji Vojvodine, uz to ste vanjski i povremeni suradnik Hine, a Vaše priloge često možemo vidjeti i na HRT-u.**

Nakon odlaska s Radija Subotice, gdje se također počelo lomiti zbog privatizacije, ukazala se mogućnost da prijedem u uredništvo na hrvatskom jeziku na RTV-u. Priključio sam se toj ekipi kao suradnik iz Subotice i tu sam i danas. Suradničkoj ekipi agencije *Hina* pridružio sam se na moju inicijativu. Naime, još dok sam bio na Radio Subotici 2000-tih potražio sam kontakte i upitao je li njima zanimljivo imati suradnika, dopisnika iz Vojvodine. Uredništvo *Hine* je pokazalo interes, napose što su se brojne mogućnosti za organiziranje hrvatske zajednice oslobodile i sama zajednica je bila ohrabrena i počela djelovati mnogo otvorenije. Tako se saznavalo u Hrvatskoj da ovdje postoji zajednica koja je vitalna i relativno brojna i željeli su prije svega dobiti informacije o tome kako žive Hrvati u Srbiji, a zatim se proširilo i na događaje iz društveno-političkog života Vojvodine. Za HTV ponekad šaljem video materijale iz života hrvatske zajednice. To

je vanjska suradnja koja je također uspostavljena 2000-tih i meni je jako dragocjena, jer sam tamo puno naučio. Bili smo na HRT-u na raznim edukacijama, uspostavio sam komunikaciju s brojnim urednicima i držim da koliko pridonosim izgradnji slike o Hrvatima u Srbiji toliko meni koristi to iskustvo i znanje i standardi koje HTV ima i za unaprjeđenje programa koje prenosim i u radu na RTV-u.

► **Tko odabire i predlaže teme u Vašem radu?**

To je moj izbor apsolutno. Budući da već tri desetljeća pratim hrvatsku zajednicu, sam pronalazim teme i sugovornike, predlažem jednom tjedno šefici dopisništva koja ih prosljeđuje kompletnom sustavu pa to dolazi do moje redakcije. Ako ima nekih sugestija, one mi stižu ali općenito sam biram teme, sam pronalazim ljude i obrađujem teme.

► **Koje su Vaše omiljene teme?**

Važne su mi teme koje se događaju u Hrvatskom domu – Matici koja se izrodila u važnu instituciju, premda je Hrvatsko nacionalno vijeće bilo i ranije važno. Detektiram sve teme koje se događaju i vezane su za ovu instituciju. S druge strane, jako volim otići na teren razgovarati s »običnim« pukom u ambijentu u kojem oni žive, volim odlaziti van urbane sredine i razgovarati s ljudima koji nisu vezani uz profesionalne institucije nego svoje slobodno vrijeme i privatni život posvećuju tome da hrvatski identitet i zajednica opstane i živi.

► **Kako vidite promjene unutar hrvatske zajednice za trideset godina?**

Drastične su. Suradnju s hrvatskim medijima sam započeo suradnjom s radijskom emisijom koja se zvala »Hrvatima u Srijemu, Bačkoj i Banatu«. To je bila emisija koja se emitirala još u ratno vrijeme iz Hrvatskog radija i tematizirala je koliko je mogla događaje iz hrvatske zajednice. Suradnik je tada bio **Ivo Kujundžić**, koji danas radi kao urednik na HRT-u. Preko njega i **Stanke Kujundžić** sam počeo surađivati za tu emisiju vrlo stidljivo, jer je to bilo dosta delikatno vrijeme i politički život hrvatske zajednice je bio vrlo težak. Tih '90-ih godina bilo je teško s ljudima razgovarati i manje-više sve se svodilo na komentare, izjave i reakcije ljudi koji su bili nositelji određenih političkih dužnosti u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini prije svega. To je bilo to rudimentarno i teško vrijeme rada za neki hrvatski medij, ali sam držao da je važno i da se treba znati i izvan Vojvodine kako hrvatska zajednica kojoj pripadam živi i radi. Kako smo ulazili u 2000-te i nakon demokratskih promjena ljudi su se oslobodili i bilo je lakše doći do sugovornika. Društveni život je bio bogatiji, neke udruge su obnavljale svoj rad a nove su nastajale i bilo je daleko lakše pratiti i tematizirati događaje. No, moram reći kako i dalje postoji taj problem pronalaženja sugovornika u hrvatskoj zajednici. Premda

živimo u vrijeme kada su mediji na svakom koraku i internet omogućava da svatko napravi svoj video i tonski uradak, meni je i dalje problem kako ohrabriti ljude da stanu pred kameru i iznesu svoj stav. Očito postoji još ta vrsta nespokoja, straha, nazovimo to kako hoćemo i na žalost limitiran sam jer nemam preveliki broj sugovornika koji su spremni otvoreno govoriti o nekim osjetljivim temama unutar hrvatske zajednice. Lakše je kada se govori o kulturi, nošnji, plesu... Tu ću lakše naći običan puk koji će o tome govoriti, ali čim trebamo tematizirati neke stvari koje su političke naravi, oko naše kontribucije u ukupnom sustavu Srbije, ili tematizirati i komentirati političke događaje i teme u hrvatskoj zajednici vrlo je problematično pronaći sugovornika a da to nije netko duboko involviran u strukture zajednice.

► **Je li danas manje sugovornika i različitih mišljenja i, da tako kažemo, dijaloga unutar hrvatske zajednice?**

Da, naravno. Ranije, kada je postojala ta neka alternativa i kada su postojala paralelna nastojanja da se i neke druge strukture uključe u politički život zajednice, a bilo je i stranaka i udruga koje su bile oporbenog karaktera, bilo je i više sugovornika koji su željeli javno istupiti jer se ne slažu s glavnom strujom politike unutar hrvatske zajednice. Ali kako je sada uspostavljena apsolutna dominacija DSHV-a, i HNV se etablirao kao institucija koja objedinjuje razna područja djelovanja, priznajem da je utihnuo taj neki drugi glas koji tome oponira. To nije ni moja zasluga ni moj problem – to je činjenica.

► **Pronalazite li uvijek sugovornike u HNV-u, DSHV-u, institucijama i organizacijama i dobijate li odgovore na pitanja koja postavljate?**

Tu ulazimo u pitanje kako je ustrojeno sve to. Slično stanje detektiram u svim institucijama, i manjinskim i većinskim u zemlji, pa i u HNV-u. Kao novinar tijekom '90-ih, u, kako se veli, nedemokratsko vrijeme, sjedio sam na sjednicama gradske vlade, imali smo brifinge kod gradonačelnika gdje je čovjek stajao na raspolaganju svakog ponedjeljka za sva silna pitanja, podobna i nepodobna, pratili smo sve sastanke gradskih dužnosnika i to je sve manje-više bilo očuvano niz godina. Ne mogu reći točno do kada, jer sam prestao pratiti rad lokalne samouprave i ne znam točno u kom trenutku je to prestalo biti javno. Ali sada svjedočim tome kako je doći do informacije od bilo kojeg važnijeg dužnosnika unutar gradske samouprave ogromna i složena procedura, a kamoli u državnim institucijama. Naravno, iz mog rakursa držim kako to nije dobro i preporučam da i unutar HNV-a i svih drugih institucija hrvatske zajednice budemo otvoreniji i dostupniji pa i sam kroz svoja izvješća mogu doznati da to nije zatvoren sustav. I potičem sve one koji o tome

moгу odlučivati da se ne zatvaramo nego da se stvari otvaraju i da budu dostupni za komunikaciju i tematiziranje stvari. Jer, iako su problematične, one su gole činjenice i njih treba tematizirati. Pretpostavljam da ni premijer Hrvatske ne obožava tematiziranje pitanja **Turudića**, ali on stane i o tome mora na presicama otvoreno govoriti, kao što pretpostavljam ni **Vučić** ne voli razgovarati s novinarima N1 na nekim presicama, ali i on stane pred novinare i odgovara na neugodna pitanja. U tom smislu držim da to treba biti normalnost i da osobe u sustavu trebaju biti dostupne i imati autonomiju istupa.

► **Vidite li neke promjene u pogledu dostupnosti i otvorenosti ljudi iz institucija hrvatske zajednice u odnosu na ranija vremena?**

Meni su ljudi dostupni i dalje. Nemam problema s time. Postavio sam sada pitanje kadrovskih promjena u HNV-u, iznenadnog odlaska **Lazara Cvijina** i **Filipa Čelikovića** i očekujem da ću dobiti odgovore i na ta pitanja. Ne

moгу još ništa reći, to je relativno friško, a i osjetljivo je pitanje. Vidjet ćemo u kom pravcu će stvari ići, a ja samo tematiziram gole činjenice. I nadam se i vjerujem da se od toga neće bježati. Obzirom da ljude koji su u sustavu i prije negoli su postali dužnosnici osobno poznajem, imali smo razgovore po pitanju što i kako novinarstvo treba izgledati. Mene osobno smeta što ljudi, i dužnosnici i nedužnosnici, misle kako znaju što je novinarstvo i kako treba njime upravljati. S druge strane, nama se uskraćuje pravo da mi komentiramo i sugeriramo neke stvari. S druge strane, ja i ne želim to raditi, niti sam ikada želio ulaziti u sustav i komentirati način uređivanja sustava. To rade ljudi koji su dobili mandat za to, i ja to duboko poštujem. Jedino što mene dira i pretpostavljam i sve druge novinare je kako svi misle da znaju što novinar treba raditi i koje teme treba obrađivati.

► **Budući da već tri desetljeća pratite događanja u Subotici, kako Vam se čini je li došlo do promjene položaja Hrvata u Subotici?**

Mi živimo u getu. Definitivno. Ja sam maltene na svim manifestacijama hrvatske zajednice. Uz novinare *Hrvatske riječi* ja sam na gotovo svim manifestacijama i događajima jedini televizijski novinar. Izuzetak su događaji u kojima sudjeluju ministri dviju zemalja ili drugi visoki dužnosnici. U pitanju su manifestacije koje nisu internog karaktera, kao prvo javne su sve, a kao drugo često izlaze iz okvira hrvatske zajednice i dar su svim građanima ovoga grada – od *Dužijance*, preko koncerata, atraktivnih manifestacija. Svjedočim da i po kvaliteti i po broju manifestacija hrvatska zajednica se stvarno ima čime ponostiti.

► **A nije uvijek bilo tako?**

Nije. Mislim da smo sada zatvoreni i u većem getu nego što smo bili do neke 2010.-2015. godine. Mislim da smo ranije bili i prisutniji i politički i društveno u gradu. Sada imamo slobodu djelovanja, istina ne baš uvijek, jer se ponekada zabranjuju neke manifestacije i događaji u gradskoj vijećnici, ali manje-više se dopušta da možemo manifestirati i očitovati svoju nacionalnu pripadnost. Ali to biva vidljivo i detektira se samo u medijima na hrvatskom jeziku, a u drugim gradskim medijima vrlo malo. Moram priznati da je to slučaj i s mađarskom zajednicom iako je vrlo snažna s brojnim resursima i programima i snažnom medijskom infrastrukturom, ali ja ni tu zajednicu ne vidim u javnosti. Postali smo jako geotizirani svi, i u medijima koji se obraćaju svim građanima nema baš manjina.

► **A kako vidite političku snagu i utjecaj Hrvata u gradu? Ima li tu promjena?**

Ja tu vidim da su Hrvati kao politička snaga, odnosno oni koji vode politiku hrvatske zajednice diskreditirani, u smislu da su marginalizirani. Ne vidim ih da su uključeni. Razvidno je bilo donedavno, dok je **Žigmanov** bio ministar, da veći prostor djelovanja političkih predstavnika Hrvata ima u Beogradu i Novom Sadu u odnosu na Suboticu koja je političko, kulturno i znanstveno središte Hrvata u Srbiji. Čini se kao da je cilj da se zatomi vidljivost, politička i društvena, hrvatske zajednice. To je moj osobni dojam. Držim da živimo na marginama društvenog i političkog života Subotice.

► **Kako je do toga došlo?**

Možda bi trebalo ući u neke analize, političke i društvene. Ne držim sebe dovoljno kompetentnim, ali ja detektiram i doživljavam da je to ciljano. Zbog čega se to događa, je li to zbog politički ciljanog i namjernog građenja distance, je li se namjerno želi onemogućiti da hrvatska zajednica skupa s ostalim manjinama ponovo dođe do izražaja i da ova Subotica ponovo bude i grad manjina u pozitivnom smislu kao što je nekada bila, postavlja se pitanje. Je li se to radi ciljano ili ne, ne bih se usudio reći, mogu imati samo neke dojmove o tome.

► **A imaju li predstavnici i organizacije Hrvata dobar odgovor prema društvenoj i političkoj realnosti koja se uvelike promijenila?**

Tu ulazimo već u polje političkog komentiranja. Činje-

nica je da se bavim novinarstvom koje detektira stvari, a odgovore na složenije procese tražim od ljudi za koje držim da su kompetentni, poput politologa, ili ljudi koji se tematski bave određenim područjem, jer uvažavam njihov stupanj obrazovanja i kompetenciju i njima prepuštam da temeljem svojih intelektualnih i obrazovnih resursa protumače i ljudima kojima se ja obraćam stvarnost i što se tu događa. Ne radim u medijima koji njeguju komentatorski i kolumnistički stav, i osobno nisam komentator niti kolumnist, jedino mogu detektirati i otvarati pitanja i postaviti ta pitanja i na taj način vidjeti je li to dobro ili ne. Imam samo neke osobne dojmove, a i u poziciji sam da kao i mnogi drugi novinari mnogo više znamo nego što možemo reći, napisati i objaviti. To je tako. Jer svaku našu tvrdnju treba i dokazati i tu dolazimo i do vrlo osjetljivog područja, do onih stvari do kojih dolazimo privatnim kanalima a ne možemo sada zlouporabiti povjerenje i učiniti ih javnim, jer time izlažemo i svoje sugovornike neugodnostima i na koncu može se ispostaviti i da to nije točno i izazvati brojne probleme. Suma summarum, imam neke dojmove koje u javnosti ne bih želio iznositi, jer nije moja uska struka. Bavim se informiranjem javnosti i nuđenjem odgovara kroz prizmu svojih sugovornika koji su kompetentni za to.

► **Ako je riječ o Vašim dojmovima, kako gledate na budućnost Hrvata u Srbiji, s optimizmom ili...?**

Otvaranje Matice, imenovanje čelnika DSHV-a za ministra, dužnosti u Pokrajini, prisustvo premijerke Srbije i premijera Hrvatske na otvorenju Matice, susret ministara vanjskih poslova koje smo imali na prošlom *Velikom prelu* prošle godine sve je to izgledao jako optimistično i onda su se dogodile loše stvari i opet određenu dozu defetizma donijele i čini mi se da su stvari sada depresivnije negoli su bile samo prije godinu dana. Opet bi se trebalo upuštati u analize zašto je to tako, ali ja samo detektiram činjenice, da se neki negativni procesi događaju, od izbora do podataka s popisa, nekih kadrovskih promjena unutar zajednice i tu sad stvari izlaze izvan mog osobnog doživljaja optimističkih vizura i malo imaju defetističkih primesa.

► **Ipak, sredstva koja su osigurana za programe i projekte hrvatske zajednice iz Hrvatske povećavaju se iz godine u godinu. Popravlja li to ukupni dojam?**

To je apsolutno dobra vijest i vidim kad je sredstava na terenu dovoljno kod ljudi da je aktivnosti više. Druga je stvar opet što obuhvat nije dovoljno širok. Jer ja sam svjedokom toga da manje-više razgovaram uvijek s istim ljudima. I kad se maknem iz Subotice meni su isti sugovornici i jako je malo novih lica i ograničen mi je broj ljudi s kojima mogu razgovarati, koji su aktivni u tim udrugama ili inicijativama. Dobro je što novca ima, jer ljude koji sa strane gledaju to ohrabruje. Vide da su tu neka sredstva, da Hrvatska podupire to i možda one koji su u strahu od svog očitovanja malo potakne, možda oni neće stati pred kamere ali su u publici. Novac je dobar poticaj i jako je važan, jer da njega nema bilo bi strašno sumorno. I da nije tog novca i te vrste potpore koju Hrvatska iskazuje mislim da bi situacija bila drastično gora.

Podrška za novi korak života

»Prijava za studiranje u Hrvatskoj zahtijeva dodatne aktivnosti i dokumentaciju, stoga je tu Hrvatsko nacionalno vijeće kako bi budućim studentima olakšali ovaj postupak i usmjerili ih kada i što moraju napraviti. I to za nas traje tijekom cijele godine. Kada se jedna generacija smjesti u domove i počne akademska godina, mi počnemo raditi pripreme s novom generacijom«, kaže predsjednica Odbora za obrazovanje Nataša Stipančević

Iako je tek veljača pri kraju, sadašnji maturanti, a budućí studenti su već krenuli u brojne pripreme i prikupljanje potrebne dokumentacije kako bi tijekom ljeta uspjeli upisati željeni fakultet, a od jeseni dobiti »status« bruoša.

Potrebne informacije o upisima na studij maturanti koji planiraju studirati u Hrvatskoj su već dobili na zajedničkom sastanku koji je organiziralo Hrvatsko nacionalno vijeće. Također, od listopada su počele i pripreme za polaganje državne mature za hrvatski jezik, koje također organizira HNV, a po riječima predsjednice Odbora za obrazovanje **Nataše Stipančević** u prosjeku na studijske programe u Hrvatsku godišnje se upiše između 15 i 20 studenata.

Državna matura ili upisne kvote?

Studij u Hrvatskoj maturanti mogu upisati na dva načina: preko posebne upisne kvote za Hrvate izvan Hrvatske i polaganjem ispita državne mature. Na državnu maturu mogu izaći samo oni koji imaju hrvatsko državljanstvo, odnosno domovnicu, dok preko upisnih kvota mogu i oni koji nemaju državljanstvo, ali moraju imati potvrdu o pripadnosti hrvatskom narodu.

»Prijava za studiranje u Hrvatskoj zahtijeva dodatne aktivnosti i dokumentaciju, stoga je tu Hrvatsko nacionalno vijeće kako bi budućim studentima olakšali ovaj postupak i usmjerili ih kada i što moraju napraviti. I to za nas traje tijekom cijele godine. Kada se jedna generacija smjesti u domove i počne akademska godina, mi počnemo raditi pripreme s novom generacijom«, kaže Stipančević i pojašnjava kako je za polaganje državne mature: »Na samom početku godine potrebno je registrirati se u sustav preko web stranice postani-student.hr, gdje su naznačene i ostale informacije oko upisa i rokova. Nakon registracije, koja je u tijeku i traje do kraja veljače, prijavljuju se ispiti državne mature na kojoj postoje obvezni i izborni ispiti, te A i B razina. Također, u veljači se biraju

studijski programi i dostavlja se potrebna dokumentacija, odnosno svjedodžbe o dosadašnjim završenim razredima. Do početka svibnja je rok za naknadne prijave i promjene ispita iz opravdanih razloga te eventualna odjava ispita. Što se tiče polaganja ispita državne mature, koji su u lipnju, maturanti koji se jave HNV-u imaju osiguran smještaj i prehranu za vrijeme polaganja ispita u Osijeku, zahvaljujući suradnji s Upravnim odjelom za obrazovanje Osječko-baranjske županije«.

Ono što je Stipančević također napomenula jeste da svi maturanti koji su svoje srednje školovanje završili izvan Hrvatske moraju proći postupak priznavanja inozemne srednjoškolske kvalifikacije kako bi mogli upisati visoko učilište u Hrvatskoj, dok oni koji nisu pohađali nastavu na hrvatskom jeziku dodatno trebaju svjedodžbe prevesti na hrvatski jezik.

Pomoć oko dokumentacije

Već godinama unazad Odbor HNV-a za obrazovanje šalje visokim učilištima zamolbu za upisne kvote, u za-

visnosti od interesiranja, a koje će biti odobrene bit će poznato u svibnju.

»Važno je napomenuti da ne trebaju svi kandidati pristupati Državnoj maturi, ako postoje upisne kvote za te fakultete. Godinama unazad surađujemo s pojedinim sveučilištima koji su otvoreni i praktično kod njih su upisne kvote sigurne. No, za razliku od prethodnih godina, od ove akademske godine za upis studijskih programa preko posebnih upisnih kvota kandidati se moraju registrirati i prijaviti u sustav za upise na visokoškolske ustanove u Hrvatskoj, a koji je dostupan na www.postani-student.hr/Ucenici/Prijava.aspx. Nakon registracije za kandidate koji su završili srednje obrazovanje izvan Hrvatske odabiru se visokoškolske ustanove i studijski programi po prioritarnom redoslijedu. Prijave u sustav, za ljetni upisni rok (prvi rok) moguće su do 1. srpnja, osim ako visoko učilište nije odredilo drugi rok za prijavu«, pojašnjava Stipančević.

Uz samu prijavu na željeni fakultet, kako je sugovornica naglasila, kandidati osim zahtjeva za priznavanje inozemne srednjoškolske kvalifikacije trebaju predati i zahtjev za izdavanje Potvrde o pripadnosti hrvatskom narodu koju izdaje Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

»Popis potrebne dokumentacije za Potvrdu može se pronaći na sajtu Središnjeg državnog ureda, a za uvid u dokumentaciju i pomoć oko slanja potrebno je javiti se HNV-u. Ove potvrde se šalju odmah nakon objave konačne tablice s kvotama koja je početkom svibnja. Smatram bitnim spomenuti da su prošle godine svi studenti upisali prvu želju i da su bile odobrene sve tražene kvote. Slanje dopisa svim sveučilištima, fakultetima, za koje postoji zainteresiranost, kao i Središnjem državnom uredu

za Hrvate izvan Republike Hrvatske jedan je od razloga pozitivnog ishoda«, ističe Stipančević i dodaje kako osobno stoji na raspolaganju za sva dodatna pitanja i nedoumice koje brinu buduće studente.

Domovi, stipendije...

Kada su u pitanju studentski domovi i stipendije, sugovornica ističe da se svi studenti prijavljuju redovito na natječaj za studentske domove. Ukoliko iz nekih razloga netko ne dobije dom, potrebno je javiti se HNV-u, odnosno Odjelu za obrazovanje, te će tada biti upućena zahtjevna na temelju koje svi studenti do kraja budu smješteni. Kada je riječ o stipendijama, studenti izvan Hrvatske uglavnom apliciraju na državnu stipendiju ili stipendiju Središnjeg državnog ureda.

Bitno je naglasiti da Hrvatsko nacionalno vijeće pruža podršku i pomoć i studentima koji su odabrali studirati u Srbiji, te je od prije nekoliko godina u suradnji s HPD-om *Bela Gabrić* uvedena i jednokratna pomoć. Kako je Stipančević istaknula, veliko postignuće za studente koji studiraju u Srbiji, a pripadnici su hrvatske zajednice postignuto je zahvaljujući inicijativi HNV-a i DSHV-a, ustrajnoj suradnji s Vladom Hrvatske i Ministarstvom znanosti i obrazovanja Hrvatske, te Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Hrvatske koje je otvorilo mogućnost stipendiranja 150 studenata za razdoblje od 10 mjeseci u mjesečnom iznosu od 150 eura.

Također, Stipančević je napomenula kako ovome nije kraj, te da će se zahvaljujući pojedinim županijama pružiti mogućnost za još ovakvih poticaja.

Ž. V.

Rimejk je u modi!

Prateći aktualna događanja u inozemstvu i u našoj državi, da sam filmski redatelj, mogao bih snimiti rimejk filma **Pétera Bacsóa** *Svjedok*. Naime, u tom filmu postoji jedna mnogo citirana rečenica koju izgovara drug Virág (Cvečka) zadužen za unutarnju sigurnost: »Znate, druže Pelikán, međunarodna situacija se intenzivira«. Dalje objašnjava: »Mi dajemo udarce, ali ih i dobijemo«. Drug Pelikán je čuvar nasipa za obranu od poplave; optužen da je tajno nedozvoljeno klat svinju. Film je snimljen 1968./9., deset godina je bio u »bunkeru«. Prikazan je tek 1979. godine kada je doživio veliki uspjeh u zemlji i na prestižnom filmskom festivalu u Kanu. Kritičari film svrstavaju u satiričnu komediju-dramu. Riječ rimejk (eng. rimake) znači: 1. ponovno stvaranje nekog umjetničkog djela; 2. nova verzija ranije snimljenog filma, serije itd. Interesantno, u mađarskom jeziku ima još jedno značenje: nanovo smišljeno (újragondolt). Ovaj izraz često se koristi u kuharskim emisijama kada kuhar (šef kuhinje) neki stari poznati recept nanovo smišlja, što može biti ukusno, ali i neuspješno. Kakav bi bio scenarij rimejka *Svjedok 2*? Recimo naš čuvar Ustava i granica države AV objašnjava: »Naša međunarodna, ali i unutar-

New York

politička situacija se intenzivira«. Što uopće nije satirična komedija nego surova stvarnost! Republička Skupština je samo formirana, nisu izabrana tijela republičke Skupštine, nije izabrana nova Vlada; u glavnom gradu nije formirana gradska Skupština, zbog neprisustvovanja vijećnika SNS-a i SPS-a. Ako konstituiranje 1. ožujka bude ne-

uspješno, eto novih izbora skoro trećini građana koji posjeduju glasačko pravo. Oporba traži ažuriranje popisa birača, što je po mom mišljenju ovog trenutka »nemoguća misija« što tzv. oporba također vrlo dobro zna, jer kada su oni bili »na vlasti« uopće se nisu trudili popraviti situaciju. Kad smo temom u najvećem gradu u zemlji, malo da se pozabavimo rimejkom planera prilikom projektiranja *Belgrade Waterfront*.

Rimejk socrealne gradogradnje

Nakon završetka II. svjetskog rata među urbanistima se razvila polemika kako obnoviti poružene gradove u

Europi, npr. Varšavu, ali i o tome kako razvijati mega-gradove, npr. Pariz. Poljaci su odlučili da razrušeni dio Varšave obnove tako da rekonstruiraju stare fasade iza kojih se krije moderna struktura. Za Pariz je postojao projekt koji je predlagao podizanje jednog grada na stupovima iznad starog četverokratnog Pariza. Postojalo je i shvaćanje da će budućnost gradova biti megastrukture. Naše urbanističko mišljenje je bilo podijeljeno, no uglavnom su se složili oko gradnje glavnog grada zemlje koja je tada

Beograd

imala već oko 20 milijuna stanovnika. Poslije raspada SFRJ, shvaćanja gradnje Beograda nisu se promijenila, jer nije se promijenio koncept decentralizacije (mnogi su smatrali da je do raspada države došlo zbog decentralizacije, zbog većih prava republika i pokrajina). Danas je Srbija centralizirana zemlja, sva moć se koncentrira u Beogradu. Shodno tome, obnova starog Beograda rađena je po starim principima. Zbog gradnje Beograda na vodi srušeno je više od 200 objekata. Projekt je smišljen kao da je mjesto gradnje New York ili Philadelphia. Zasad je podignuta šuma višekatih stambenih kula s jednim akcentom, neboderom nazvanim *Kula Beograd*, koji ima 42 kata i visok je 168 metara. Prve planove Beograda na vodi je radila *Mašinogradnja*. Investitori su Ujedinjeni Arapski Emirati, gradnja je započeta 2015., a neboder je planirala poznata američka firma *Skidmore, Owings i Merrill*. Zgrada je završena prošle godine i (naravno) najviša je u cijeloj Srbiji. Po nekom statističkom iskazu 60 % izgrađene površine iznose stanovi, poslovni prostori 17 %, a hoteli i shopping molovi zauzimaju 16 % zgrada. Ima i zelenila, oko 45.500 m², slično kao u New Yorku.

Rimejk planova o južnoj pokrajini

Nekima se čini (naročito iz inozemstva) da bi (politički) planeri možda trebali »ponovo stvarati planove« o južnoj pokrajini kada se formira nova Vlada.

Glava bez pameti, srce bez duše

Gotovo svaki arhitekt, ali i sociolog, bar u jednom trenutku; bar u jednom svom radu ili u jednoj rečenici tijekom razgovora ili izlaganja ljudsko naselje usporedit će sa živim organizmom. Središte naselja, u kome su uvijek smještene najznačajnije ustanove, obično se naziva glavom ili mozgom, povijesnoj jezgri, u kojoj se nalaze najznačajnije građevine, namijenjena je uloga srca ili duše; ulice, avenije i prometnice općenito obično će se nazvati krvotokom, odnosno žilama kucavicama, parkovi i zelene površine, naravno, plućima, dok su perifernim dijelovima ostali udovi, koji, kao i kod čovjeka, mogu biti lijepi ili manje lijepi. Nije stoga čudo što se svi dive uređenim gradovima, ali i selima, kakvi se najčešće viđaju na zapadnom i sjevernom dijelu Zemljine kugle.

Subotica, koja se upravo ovih dana hvali svojim položajem na turističkoj mapi Srbije, odavno je pobrala velike simpatije brojnih posjetitelja koji su u njoj bili. Gradska kuća, Sinagoga, Suvremena galerija (bivši Likovni susret), Korzo... najčešće ostaju prve asocijacije na naš grad kod turista koji su ih vidjeli. A tek Palić sa svojom prepoznatljivom arhitekturom i prelijepim parkom! Ma, mali je broj ljudi koji sve ovo skupa neće spominjati s ljubavlju i neskrivenom željom da ih opet vide.

Nama, kao stanovnicima ovoga grada i kao ljudima koji ga vole više od bilo kog drugog na svijetu, naravno, gode ovakve ocjene; gode podaci o porastu broja posjetitelja i noćenja, kao i oni o proširenju smještajnih kapaciteta, planovima koji se tiču ulaganja u turizam... Ali, nama, kao stanovnicima ovoga grada kojega volimo više od bilo kojeg drugog na svijetu, treba također i hladna glava, odnosno objektivnost koja nedostaje kratkotrajnim posjetiteljima zadivljenim secesijom i patinom »stare, ali otmjene dame«, kako se Subotica često naziva.

Pa, pogledajmo joj prvo u lice, odnosno glavu, tj. njen centar. Gledamo li ga sa zemlje ili pak s vidikovca Grad-

ske kuće slika će ostati ista: iza prelijepog parka sa sjeverne strane (plava fontana), iza Malog korzoa, pa i onog velikog, u unutrašnjosti Gomboškog sokaka... ma posvuda, na sve četiri strane svijeta, kriju se stare, neumivene fasade, čiji izgled dodatno ruži njihova zapuštenost i napuštenost. Neke od njih, poput ruševina u Gomboškom sokaku, zaraslih u korov i pretvorenih u mini deponije, prava su slika i prilika skrbi svih garnitura lokalnih vlasti u posljednjih dvadesetak godina. S druge strane, dok stare ali održavane zgrade u središtu Segedina, Salzburga ili bilo kojeg drugog uređenog grada krase brojne prodavaonice, butici ili pak zanatske radnje, u središtu Subotice, namjesto šljaštećih ponuda, akcija i svega drugoga što mami novac iz džepa prolaznik se ne može čestito ni ogledati u prašnjavim i musavim prozorima nekadašnjih izloga na kojima sve češće stoji »izdaje se«. Tako je to i kod zgrade Glazbene škole prema parku, tako je i s bivšom knjižarom *Napredak*, nekadašnjom prodavaonicom *Borovo* (iznad koje se nalaze prostorije Zavoda za urbanizam!), dijelom zvani Tokio... O Gomboškom sokaku da i ne govorimo.

Što nam(a), ali i malo pažljivijem posjetitelju, to govori? Kao prvo: središte grada nepovratno propada i djeluje kao da nema gazdu, odnosno izgleda kao dijete nesavjesnih roditelja. Što bi tome moglo biti uzrok? Možda ekonomska moć zakupaca, možda njihova nesposobnost u poslovanju, možda činjenica da su stanovnici Subotice sve stariji jer mladi iz nje bježe glavom bez obzira, a možda i cijene najamnina. Bilo što da je od ovoga točno – a moguće je da ima svega pomalo – čelnništvo lokalne samouprave, a još više podređena im stručna tijela, trebali bi se zapitati je li to slika Subotice kakvu žele ponuditi turistima? Ako ih za to nije briga, uvijek ostaje evergreen ekonomsko pitanje: koliko grad gubi sredstava zbog neiskorištenog poslovnog prostora? Ili je možda u pitanju nešto drugo, a što je također odlika svih garnitura lokalnih vlasti u posljednjih dvadesetak godina: čekanje investitora koji će na mjestu zapuštene zgrade izgraditi još stariju i ljepšu i koji će stanove prodati, a prizemlje pretvoriti u poslovni prostor koji će za masne novce izdavati bogatim trgovcima. Primjeri za to već se nalaze u središtu grada. Eno ih u Ulici Sándora Petőfija, Dimitrija Tucovića, Braće Radića..., a već od ranije u najavi je i »susjed« Otvorenom sveučilištu.

Ako je ovo lokalnim vlastima zadovoljavajući izgled »glave i srca« grada, ako im ovakva slika nije dovoljno alarmantna da stanu pred neki napušteni izlog, pogledaju se i zapitaju »što nam je činiti« da se dovedemo u red i da se ne brukamo niti pred sugrađanima niti pred posjetiteljima – onda je isti već odavno izgubio dušu.

Z. R.

Proizvodnja uljarica u sušnim i toplim godinama

Soja trpi, a suncokret se prilagođava

Suncokret ima moćan korijenov sustav i u razdobljima suše on vodu izvlači iz dubljih slojeva zemljišta, što druge kulture ne mogu. Za proizvodnju soje ekstremno loša je bila prethodna godina kada su prinosi bili i ispod tone po hektaru

Na području zapadne Bačke suncokret i soja zauzimaju značajno mjesto u sjetvenoj strukturi. Posljednjih dvadesetak godina soja je dobila primat nad suncokretom, ali su nekoliko sušnih godina razlog što se suncokret ponovo vraća na njive tog dijela Bačke. Prije dvadesetak godina suncokret se sijao na više od 15.000 hektara, a nekoliko loših godina i niska cijena razlog su što su kasnije površine prepolovljene. Tamo gdje se iz sjetvene strukture izbacivao suncokret uvodila se sjetva soje, pa su površine pod ovom uljaricom premanjivale i 24.000 hektara. Suša i tropske temperature posljednjih godina natjerale su proizvođače da ipak dobro razmisle prije nego se odluče za sjetvu soje.

Kvalitetna obrada čuva vlagu

Sombor i okolica sojarski su kraj, siju se znatne površine, prinosi su dobri i proizvođači su svladali tehnologiju proizvodnje. Soja je biljka koja voli puno vlage, pa joj ne

gode klimatske promjene posljednjih godina, a posljedice su manji prinosi. U tom smislu ekstremna je bila prethodna godina kada su prinosi bili i ispod tone po hektaru.

»Zbog ovako niskih prinosa i propale sjemenske proizvodnje soje površine su se s 280.000 hektara, koliko je u Srbiji bilo 2022. godine, smanjile na 160.000 hektara, koliko je bilo zasijano prošle godine. Nadamo se da će se te površine ipak povećavati i da ćemo dostići optimalnih 250-260 tisuća hektara«, kazao je na savjetovanju o proizvodnji soje i suncokreta u Poljoprivrednoj stručnoj službi Sombor savjetnik za tehnologiju gajenja biljnih kultura u Odjelu za leguminoze Instituta za ratarstvo i povrtlarstvo Novi Sad dr. sc. **Vojin Đukić**.

Soja je biljka koja traži i vlažna zemljišta i vlažan zrak, pa su zato najpovoljnija područja ona uz Dunav, gdje čak i u sušnim razdobljima jutarnja rosa koliko-toliko daje vlage biljkama.

»Sve više je godina kada padalina ima dovoljno tijekom vegetacije, ali ne i u vrijeme nalijevanja zrna. Prepo-

ruka je sjetva sorata ranijih grupa zrijenja. Tako se može izbjeći da suša dođe baš u razdoblju formiranja mahuna, ako je sorta ranija uspjeh će naliti zrno prije suše», kaže Đukić.

Osim suša i visokih temperatura tijekom ljeta, problem je i toplo rano proljeće i zahlađenje koje može doći nakon toga.

»Ožujak može biti topao, pa onda zahlađenje dođe u travnju, pa čak i u svibnju, što sve dovodi do pomjeranja sjetve. Nekada je sjetva krajem ožujka, početkom travnja davala najveće prinose, a prošle godine najbolji prinosi bili su iz sjetve početkom svibnja«, kaže Đukić i dodaje da vlažno i hladno vrijeme uzrokuje truljenje sjemena.

Soja je biljna vrsta čije se sjeme ne tretira prije sjetve, pa nije otporna na bolesti i štetnike koji uništavaju klicu. Posljedica je proređenost sklopa, što se ne može popraviti niti jednom agrotehničkom mjerom.

»Za proizvodnju soje, naročito u sušnim godinama, bitno je da se jesenska obrada zemljišta odradi na vrijeme, uradi kvalitetna predsetvena priprema, brazda zatvori čim je moguće strojevima ući u njive, a sve kako bi se smanjilo odavanje vlage iz zemljišta. Svakako, treba se opredijeliti za nove sorte, koje su prilagođene sušnim i toplim ljetima«, kaže Đukić.

Stabilni prinosi

U Srbiji je prošle godine suncokret bio posijan na 270-280 tisuća hektara, a prosječan prinos je bio između 2,7 i 2,9 tona po hektaru i u 2023. godini veća je zarada bila u proizvodnji suncokreta nego soje.

»Posljednje tri-četiri godine vremenski uvjeti išli su na ruku suncokretu i varijacije u prinosu su male. Suncokret je kao jara kultura jedna od biljnih kultura koja je najprilagodljivija klimatskim promjenama. Suncokret ima moćan korijenov sustav i u razdobljima suše, a u ovoj regiji to su lipanj, srpanj i kolovoz. On vodu izvlači iz dubljih slojeva zemljišta, što druge kulture ne mogu«, kazao je na savjetovanju u Somboru istraživač suradnik Instituta za ratarstvo i povrtlarstvo **Miloš Krstić**.

Poljoprivrednicima je preporuka sjetva ranih i srednje ranih hibrida, koji imaju vegetaciju od 110 do 115 dana.

»Što se tiče datuma sjetve ne treba se voditi kalendarom, već treba pratiti vremenske uvjete i temperaturu zemljišta. Sjetvu treba početi kada temperatura bude četiri-pet dana iznad 8 stupnjeva na dubini od 4 do 6 centimetara«, kaže Krstić.

Z. V.

Apel iz MUP-a

Sombor u borbi protiv požara

Jedinice Vatrogasno-spasilačkog bataljona u Somboru su u proteklih 14 dana intervenirale na čak 29 požara, od kojih je 19 bilo na otvorenom prostoru, priopćila je Policijska uprava Sombor. Nadležni podsjećaju građane da ukoliko primijete požar, isti prijave u najkraćem mogućem roku vatrogasno-spasilačkoj jedinici na broj telefona 193.

»Zbog povećanog broja požara na otvorenom Odjeljenje za izvanredne situacije u Somboru apelira na građane da ne spaljuju travu i nisko raslinje na otvorenom prostoru, jer na taj način ugrožavaju svoju i sigurnost ljudi oko njih, a širenjem požara može se pričiniti velika materijalna šteta na okolnim objektima. Također, podsjećamo da požari u blizini prometnica ugrožavaju sigurno odvijanje prometa i da, zbog dima, može doći do smanjene vidljivosti na cesti, a samim tim i do prometnih nezgoda«, mole se građani u apelu.

Za nepoštovanje odredbi Zakona o zaštiti od požara po kojima je zabranjeno spaljivanje ostataka strnih usjeva, spaljivanje smeća na otvorenom prostoru i spaljivanje ostataka, za pravne osobe zapriječena je kazna od 300.000 dinara do 1.000.000 dinara, a za fizičke osobe kazna od 10.000 dinara.

Odjeljenje za izvanredne situacije u narednom periodu, zajedno s policijom, kontrolirat će provođenje mjera zaštite od požara na otvorenom i protiv osoba koje ne poštuju zabranu spaljivanja otpada i biljnih ostataka bit će

podnesen zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. Također, loženje vatre u šumi i na udaljenosti od 200 metara od ruba šume je zabranjeno, izuzev na određenim i za to obilježenim mjestima, u skladu s propisanim mjerama zaštite od požara, a za nepoštovanje ove odredbe za fizičke osobe predviđena je kazna od 10.000 do 50.000 dinara.

I. B.

Nova poskupljenja u Somboru

Skuplje grijanje, voda, odvoženje smeća, parkiranje

Gradsko vijeće Sombora je na sjednici odobrilo više cijene usluga većine javnih komunalnih poduzeća. Prema navodima iz zapisnika s navedene sjednice, potvrđena su poskupljenja usluga, po zahtjevima javnih komunalnih poduzeća *Energana*, *Vodokanal*, *Vodovod Bezdan*, *Čistoća*, *Prostor*, *Parking servis*. Mještani Sombora mogu očekivati nove cijene od 1. ožujka.

JKP *Energana* drugi put za manje od godinu dana mijenja cijenu svojih usluga. Isporuka toplotne energije po mjernom mjestu će sada koštati 8,92 din/kWh, što je za 1,2 dinara ili nepunih 15 posto više nego do sada. Fiksni dio troškova bit će uvećan za devet posto na 49,49 dinara po kvadratu prostora. Navedenim cijenama se dodaje propisani iznos PDV-a.

Gradsko vijeće prihvatilo je zahtjeve nadzornih odbora javnih komunalnih preduzeća *Čistoća*, *Prostor*, *Vodokanal* i *Vodovod Bezdan* u kojima se traži rast cijena usluga za devet posto. Odobren je i rast cijena usluga JKP-a *Parking servis* na nivou od osam i pol posto.

Kubik vode za domaćinstva koštat će skoro 80 dinara, bez PDV-a. Iznošenje smeća će od ožujka biti skuplje za pola dinara po kubiku (6,11), a usluga sahranjivanja za cijelih deset eura (13.412 dinara). Zauzimanje parking mjesta će poskupjeti za tri do pet dinara, u zavisnosti od zone. Cijena uklanjanja putničkog vozila uvećana je za gotovo 500 dinara.

I. B.

FOTO: Vodokanal

Prihvaćen projekt Istočni Srem

Kvalitetnija voda za pet općina

Na sjednici lokalnog parlamenta u Indiji, održanoj 14. veljače, vijećnici su jednoglasno usvojili odluku o prihvaćanju projekta regionalnog vodovoda Istočni Srem, čije će sjedište biti u Rumi.

Kako je rečeno na sjednici, ovaj značajan projekt vrijedan je 160 milijuna dinara, a ima za cilj unaprjeđenje infrastrukture vodoopskrbe u svim općinama istočnog Srijema (Ruma, Indija, Irig, Pećinci i Stara Pazova). Novi vodovod bi trebao značajno unaprijediti kvalitetu vode u navedenim općinama.

Kako je predviđeno projektom, voda će se crpiti s izvorišta Fišer iz Hrtkovaca. Ovaj izvor ima kapacitet da pokrije vodoopskrbom čitav istočni Srijem.

Projekt vodi Regionalna razvojna agencija Srem i za njegovu realizaciju sredstva će se tražiti iz europskih fondova.

Podsjetimo, 2012. održan je sastanak tadašnjih predsjednika općina istočnog Srijema o planovima razvoja regionalnog vodovoda Istočni Srem čija bi realizacija tre-

bala trajno riješiti problem vodoopskrbe njihovih općina. Međutim, projekt je nakon desetljeća i dalje ostao samo prijedlog sve do veljače ove godine kada je ponovo aktualiziran.

I. B.

Uspješna turistička 2023. za Grad Suboticu

U top tri gradska centra Srbije

Mogućnosti za napredak uvijek ima, a direktor TOS-a Aleksandar Medaković ih vidi u aktivnom i seoskom turizmu. Kaže i kako Subotici nedostaje adekvatan i moderan prostor za auto-kamp

Prošla godina je na turističkom području bila jedna od najuspješnijih za Grad Suboticu, ističu iz Turističke organizacije Grada Subotice (TOS). Subotica s Palićem i u 2023. se pokazala kao jedna od najatraktivnijih destinacija u zemlji i čest je izbor domaćih i stranih gostiju kojih je svake godine sve više.

»U posljednje tri godine kotiramo u prvih šest destinacija Srbije, a u pogledu gradskih centara smo u top tri – nakon Beograda i Novog Sada je Subotica. Nakon dobivanja statusa turističkog mjesta prve kategorije u 2019. i službeno smo postali jedna od prioritarnih destinacija u našoj zemlji. Pozicionirani smo kao idealna destinacija za poslovni turizam, kratke gradske odmomore i savršena baza i polazna točka za istraživanje znamenitosti Srbije i okolnih zemalja«, kaže direktor Turističke organizacije Grada Subotice (TOS) **Aleksandar Medaković**.

Najzanimljivija je arhitektura

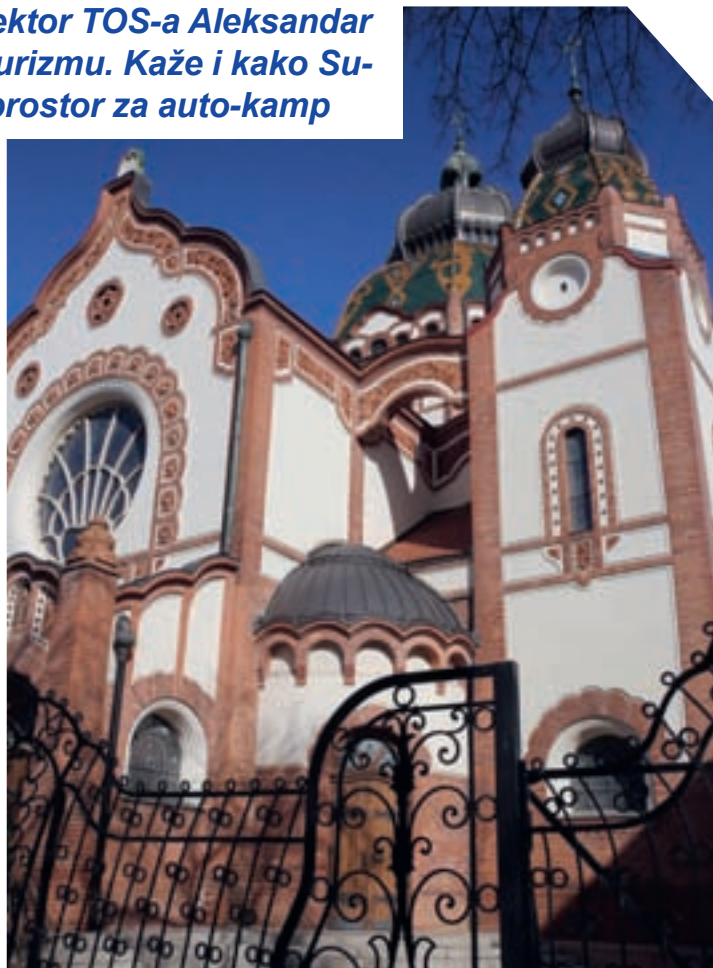
Prema podacima Turističke organizacije Grada Subotice, tijekom prošle godine u Subotici je ostvareno 195.000 dolazaka i 440.000 noćenja. Prosječna dužina boravka turista prošle godine bila je 2-3 dana.

»Sam podatak da je broj noćenja u odnosu na 2021. više nego udvostručen dovoljno govori o snažnom rastu turističkog prometa na našoj destinaciji«, ističe Medaković.

Prema riječima direktora TOS-a, u Subotici su najzastupljeniji kulturni turizam, kratki gradski odmori, kongresni turizam te vinski i gastro turizam. Turiste u Subotici najviše privlači arhitektura, odnosno secesijski stil. Atraktivni su im i salaši, vinarije, čarde, ergele, ali i ugostiteljska ponuda mnogobrojnih subotičkih restorana i kafića. Brojne manifestacije, pogotovo one najveće i s dugom tradicijom, također privlače veliki broj stranih i domaćih posjetitelja, ističe Medaković.

Smještajni kapaciteti u Subotici su zadovoljavajući i konstantno se povećavaju, kako hotelski tako i privatni.

»Tijekom prošle godine otvorena su dva nova hotela, a imamo još nekoliko njih u najavi, tako da se ponuda hotelskog smještaja u Subotici i na Paliću stalno širi. Ako se govori o smještajima u privatnim vilama, apartmanima, sobama i ostalim objektima u kojima uslugu smještaja pružaju fizičke osobe, situacija s brojem ležaja je još bolja i novi objekti se otvaraju gotovo svakodnevno«, kaže Medaković.

Aktivni i seoski turizam

Mogućnosti za napredak uvijek ima, a direktor TOS-a ih vidi u aktivnom i seoskom turizmu. Kaže i kako Subotici nedostaje adekvatan i moderan prostor za auto-kamp.

»U narednom razdoblju Turistička organizacija Grada Subotice će svakako usmjeriti dio svojih aktivnosti u cilju unaprjeđenja navedenih potencijala«, ističe Medaković.

Dodaje on i kako turizam doprinosi gospodarskom rastu Subotice te da će taj doprinos biti sve veći i vidljiviji.

»Doprinos turizma gospodarskom rastu Subotice ogleda se u otvaranju novih hotela i ostalih smještajnih kapaciteta, kao i ugostiteljskih objekata u Subotici. S obzirom na to da je turistički promet (dolasci i noćenja) u posljednjih nekoliko godina udvostručen, možemo zaključiti da i potrošnja gostiju koji obilaze destinaciju prati porast prometa. U narednom razdoblju očekujemo da će taj doprinos biti sve vidljiviji«, smatra Medaković.

J. D. B.

Miran Kujundžić, odbojkaški reprezentativac Srbije

Želio sam opravdati to što oni vjeruju u mene

Sjećam se tog trenutka, kao da je jučer bilo, kako su mi roditelji rekli da ako je to ono što želim i mislim da mogu, oni su uz mene i podržat će me u svemu. I tako je bilo

U svim poljima života, kako na privatnom tako i na poslovnom planu, izuzetno je važno imati podršku svojih roditelja, obitelji, supruge i prijatelja. Mogu kazati da sam imao tu sreću i kroz cijeli svoj život osjećam tu bezuvjetnu pomoć na putu k ostvarenju svojih ciljeva. Vjerujem kako je ta podrška jedna od bitnijih stvari kada je u pitanju bavljenje sportom, prvo amaterski a potom i profesionalno. Mislim da mnoga djeca to nisu osjetila nikada i zato sam beskrajno zahvalan ljudima oko mene što su mi omogućili da ostvarim svoj potencijal. Možda i više nego što sam ikada i pomislio da mogu.

Važna roditeljska podrška

Jedan od najbitnijih faktora, još od samih početaka bavljenja sportom pa sve do današnjih profesionalnih dana, jeste moj tata **Zvonko**. Ozbiljnije igranje i treniranje odbojke vezani su za moj rodni grad i OK *Spartak* iz Subotice. Kao svi mladi igrači počeo sam trenirati u drugom timu *Spartaka*, igrajući Vojvođansku ligu. Roditelji igrača imali su veliku ulogu, posebice što se tiče gostujućih susreta. U većini slučajeva nismo imali organiziran prijevoz, pa su se očevi nas igrača organizirali i s tri ili četiri auta vozili na utakmice. Volio sam kada moj tata vozi, jer bi tako imao priliku gledati me i na gostovanjima. U jednom momentu sam kao vrlo mlad igrač, s 15-ak godina, bio prekomandiran u prvu momčad. Tamo me je čekao veći broj treninga, viša razina treninga i znatno stariji suigrači. Bio je to moj prvi dodir s profesionalnim sportom. Sve je to iziskivalo i znatno veća odricanja, gdje je u jednom momentu počela trpjeti i škola. Sa svega nekoliko danih šansi, od strane moga tadašnjeg trenera, i prilike da zaigram u utakmicama Super lige, počeo sam se osjećati obeshrabreno i ozbiljno sam počeo razmišljati što i kako dalje? Da li se uopće nastaviti baviti odbojkom ili je možda bolje iskoristiti mogućnost odlaska na koledž u Ameriku? Tu se dogodila velika prekretnica u mom životu. Jednoga dana, dok sam sjedio na satu u učionici, dobio sam poziv od OK *Vojvodina* iz Novog Sada. Htjeli su da dođem na par treninga i da me vide kako bih možda mogao prijeći i zaigrati za njih. U tom trenutku sam bio

presretan i uzbuđen i jedva sam čekao da poslije škole otrčim do ureda u kome su radili mama i tata i obavijestim ih o velikoj novosti. Sjećam se tog trenutka, kao da je jučer bilo, kako su mi roditelji rekli da ako je to ono što želim i mislim da mogu, oni su uz mene i podržat će me u svemu. I tako je bilo. Nakon prvog treninga, *Vojvodina* me je željela u svojim redovima, ali to nije bilo samo tako jer sam imao ugovor sa *Spartakom*. Tata i mama su »grizli« i uradili sve kako bih ipak otišao u Novi Sad. Tatino poznavanje prava i želja da mi pomogne i mamina energija i odlučnost, sve je to odigralo veliku ulogu da ipak završim u velikom klubu kakav je *Vojvodina* i moja ozbiljnija igračka karijera zapravo krene. Nije odmah bilo lako, morali su mi pronaći stan u kojem ću živjeti i slati mi novac jer nisam imao nikakve prihode u prve dvije godine. Morao sam se prebaciti u novu srednju školu, biti prvi put posve odvojen od kuće, ali ništa mi nije bilo teško jer sam uz sebe imao takve roditelje. Nisu propuštali skoro niti jednu domaću utakmicu, a moji pogledi na tribine prema njima i tatini aplauzi iz »petnih žila« davali su mi dodatni motiv i želju za dokazivanjem. Želio sam opravdati to što oni vjeruju u mene i što se toliko daju u cijelu moju odbojkašku priču. Nakon pet godina u Novom Sadu i osvojena tri naslova šampiona Srbije došlo je vrijeme za igrački iskorak i odlazak u inozemstvo.

Inozemstvo i reprezentacija

Kao i za svaku veliku odluku, mišljenje tate i mame mi je bilo od velikog značaja. Tako sam se nakon dosta razmišljanja odlučio za odlazak u Francusku gdje sam proveo tri sezone. Jednu u Tourcoingu i dvije u Parizu. Iako sam pet godina živio sam i odvojen od kuće, i dalje pamtim njihove suze dok su me ispraćali u zračnoj luci u Budimpešti. S knedlom u grlu sam se pozdravio i brže bolje otišao k izlaznom gateu kako ne bih i sam zaplakao. Nakon te tri godine nastavio sam karijeru u Poljskoj, u jednoj od najjačih svjetskih liga. Kroz sve četiri sezone nije se niti jednom dogodilo da tata nije pogledao utakmicu na svom tabletu ili bar da pomno ne prati rezultat ukoliko link koji sam mu poslao slučajno ne radi. Čak je uspijevao i

sam iskopati prijenose, statistike i novinske članke, za koje ni ja nisam znao i ostavljao me u čudu. Mislim da je bio najponosniji kada sam nastupao za reprezentaciju i kada su ljudi mogli vidjeti kako nosim državni dres s brojem deset, a iznad njega je ispisano prezime **Kujundžić**. Poslije šest sezona, u kojima sam bio pozivan u seniorsku selekciju i gdje sam uglavnom igrao u Ligi nacija, konačno je prošlo ljeto (2023.) došlo vrijeme da nastupim na jednom velikom natjecanju. Europskom prvenstvu. Či-

njenica da su prijenosi bili na RTS-u i da su bili dostupni svim ljudima, dovela je do toga da su mu se ljudi javljali i govorili kako su me gledali i kako sam dobro igrao. Kada sam se vratio kući, nakon prvenstva, nabrajao mi je sve ljude koji su ga zvali i mislim da ga je to ispunilo ponosom i srećom, jer su ljudi napokon mogli vidjeti da ono što ja radim i nije tako bezazleno. U isto vrijeme sve to ga je i poprilično nerviralo, jer je on sve to znao već odavno. Nakon svake utakmice smo se čuli i uslijedilo je pretresanje brojnih detalja i analiza utakmice, te njegovo viđenje. Nažalost, ove polusezone toga je bilo sve manje, a došli smo do toga da toga više neće biti. Potpis za turskog velikana *Galatasaray* i život u Istanbulu bio je veliki korak za mene, ali će mi uvijek biti pomiješana osjećanja. Nakon dugog reprezentativnog leta iz Japana (nakon olimpijskih kvalifikacija) i izravnog odlaska u klub, bez toga da sam imao vremena da se vratim kući i vidim svoje, uslijedile su šokantne vijesti. Saznali smo da je tata bolestan i da slijede mjeseci teške borbe, ali smo bili tu za njega nastojeći mu uzvratiti za sve ono što je on nama davao tijekom svih proteklih godina. Bilo je to najmanje što smo mogli učiniti za njega. Čak je i iz bolničke postelje uspio gledati moje utakmice, sve dok je imao snage za to. Nažalost, sve se odigralo prebrzo, ali uspio sam vidjeti ga nekoliko puta, pozdraviti se s njim i zahvaliti mu za sve kazavši mu da ga volim. Dan ili dva prije nego što se dogodilo ono najgore u bolnici sam mu pričao kako imam neke ponude za sljedeću sezonu i kako ću vidjeti što ću. A on je i tada, onako slab, uspio kazati mi i pokazati rukom da idem polako i dobro promislím o svemu.

Zapisao: D. P.

Salašari somborski na Sajmu nautike u Zagrebu

U sklopu prestižnog 31. zagrebačkog Sajma nautike u subotu, 17. veljače, predstavljena je monografija *25 godina Maratona lađa*, a potom su se predstavile lađarske ekipe iz Zagreba, Siska, Bjelovara, Vinkovaca, Đakovo i veslačka ekipa HKUD-a *Vladimir Nazor Salašari somborski*, koji su u Zagrebu predstavljale članice ženske ekipe.

»Naše djevojke, kao prva ekipa na predstavljanju, izazvale su pozornost i bile prepoznate kako od strane ostalih veslača, tako i od strane organizatora koji nam se posebno zahvalio na dolasku i sudjelovanju u ovom događaju. U desetominutnom izlaganju predstavili smo rad cijelog tima, osvrnule se na svoje korijene i povezanost *Salašara somborskih* sa samom Neretvom. Spomenuli smo i našeg osnivača **Pavla Matarića** i njegovu viziju okupljanja mladih HKUD-a *Vladimir Nazor* oko ove sportske aktivnosti. Predstavile smo moto nastupa na *Maratonu 2023*, kojim smo željeli podići svijest o važnosti otkrivanja i borbe protiv raka dojke koji se otkriva kod sve

mlađih žena. Pohvalile smo se i nastupom na maratonu Vukovar – Šarengard – Ilok u dužini od 35 km, gdje smo bile jedina ženska ekipa koja je veslala i odveslala ovu utrku«, kazala je kapetanica ženske ekipe *Salašari somborski* **Marija Mandić**.

Naši gospodarstvenici (CLXXVII.)

Pristup koji liječi

»Odlučila sam otići u privatnike i raditi za sebe, te pružiti pacijentima ono najbolje. Od tada, 2006. godine, do danas sam u svojoj specijalističkoj stomatološkoj ordinaciji Nena, te imam svoje uposlenike s kojima divno surađujem i radim«, kaže spec. dr. Nevena Stantić

Kada ljubav iz djetinjstva postane svakodnevni posao, onda se taj posao radi s velikom ljubavlju i posvećenošću. Takva je priča naše ovtjedne gospodarstvenice, spec. parodontologije i oralne medicine dr. **Nevene Stantić**.

Još kao mala dok se igrala, u rukama je imala medicinske instrumente, a maštala je kako će jednoga dana postati liječnica. Školovanje i usavršavanje profiliralo ju je da izabere stomatologiju. Dok druga djeca često imaju strah od odlaska kod zubara, naša sugovornica se prisjeća kako je još dok ju je mama vodila uživala biti i pacijent, te kako je bila fascinirana tim poslom.

Kada snovi postanu stvarnost

Završivši osnovnu školu, pa potom i srednju Medicinsku školu, upisala je Stomatološki fakultet u Beogradu, na kojemu je prva u generaciji diplomirala i istaknula se kao jedan od izvrsnih studenata.

»U ono vrijeme studenti stomatologije kada bi završili fakultet bili su obvezni raditi s djecom, te sam tako i sama radila na dječjoj preventivnoj stomatologiji. Prvih godinu dana u Čantaviru, a potom i u Dječjem dispanzeru u Subotici. Svoj posao sam voljela, ali sam isto tako željela dalje se usavršavati. Najviše me privlačila parodontologija i oralna medicina«, priča sugovornica i pojašnjava kako je specijalizaciju obavljala na relaciji Subotica – Novi Sad, te da je nakon toga još sedam godina radila na Zubnoj poliklinici u Subotici, gdje je svakako stekla potrebno iskustvo.

Tada je odlučila napraviti presjek u životu i otvoriti svoju stomatološku ordinaciju, a sada je na tu odluku izuzetno ponosna.

»Odlučila sam otići u privatnike i raditi za sebe, te pružiti pacijentima ono najbolje. Od tada, 2006. godine, do danas sam u svojoj specijalističkoj stomatološkoj ordinaciji *Nena*, te imam svoje uposlenike s kojima divno surađujem i radim«, priča sugovornica i govori što se sve radi u ovoj ordinaciji: »Radimo sve vrste stomatoloških

intervencija, od dječje preventivne stomatologije, ortodontije, oralne kirurgije, endodoncije, parodontologije, oralne medicina i implantologije. Zapravo, sve ono što je potrebno, jer kada se primi pacijent mi ne znamo od čega on boluje i tek kad vidimo što je problem, onda ga rješavamo«.

Ona pojašnjava kako usko surađuje i s ortodontima, oralnim kirurzima i specijalistima koji dolaze u njenu ordinaciju po potrebi, a sve u cilju kvalitetnog rada i zadovoljnog pacijenta.

Je li odlazak kod zubara »bauk«?

»Istina je da ima ljudi koji imaju strah od odlaska kod zubara, ali naš pristup pacijentu i rad dovode do toga da se ti ljudi ponovno vraćaju. Danas je, osobito mladim ljudima, bitno da imaju lijepe, zdrave i bijele zube. Moram priznati da je u današnje vrijeme tome doprinio i internet. Oni dolaze sa željom, a mi im omogućimo da odu sretni i zadovoljni. Nekako imam dojam da se i sam strah kod pacijenata smanjio, točnije da su ljudi postali svjesniji važnosti odlaska kod stomatologa. No, još uvijek strah je više

prisutan kod muškaraca negoli kod žena. Bilo je raznih pacijenata, od onih kojima je doslovno bilo teško ući u ordinaciju, a znaju da moraju jer imaju neko bolno stanje, do onih koji bi nakon anestezije odmah zahrkali na stolicama. Opustili se i odmorili», priča uz smijeh dr. Stantić i nastavlja: »S plašljivim pacijentima morate odabrati način kako im prići. Popričam s njima kao s djecom, i uz anesteziju i osmijeh sve potrebno odradimo. Kada vide da to nije tako strašno kako su mislili, onda oni sljedeći put dolaze bez problema. Imam puno pacijenata koji nigdje drugdje neće ići, jer se tu osjećaju sigurnima i često govore da imam 'laku ruku'. Tako je kod nas došao čovjek koji je rekao da kad primi anesteziju pada u nesvijest. No, mi smo kroz razgovor i pristup uspjeli dati mu anesteziju i izvaditi potrebne zube i odraditi cijelu protezu. Tada sam shvatila da je tu samo psiha bila u pitanju, a on je bio presretan. Nakon obavljenog posla, slijede riječi hvale, ali takav pristup sam imala od prvog dana i nikada nisam imala problema s pacijentima«.

Uz osobno svjedočanstvo pacijenti nerijetko pišu i recenzije na internetu, pa smo se i sami uvjerali kako su ovdje samo riječi hvale. Tako možemo zaključiti da odlazak kod zubara ne mora biti »bauk«.

Prevenција je ključna

Ono što je kroz razgovor dr. Stantić također naglasila jeste timski rad koji je itekako bitan. Uz našu sugovornicu je uvijek i njena desna ruka sestra **Tanja Sarvak Sučević**, te njih dvije predstavljaju duo koji »otklanja strah« od stomatologa. Uz njih tu je i mlada kolegica stomatolog dr. **Dijana Demeter**, koja također radi u ordinaciji. Dotaknuli smo se kroz razgovor i tržišta gdje se danas nabavlja sav potreban materijal, od stolice do plombe, a dr. Stantić je napomenula kako je danas sve dostupno, da su na tržištu

prisutni dobavljači i da se velika većina uvozi iz inozemstva.

»Danas je u Srbiji ostala samo *Galenika*, koja nešto malo radi. Tako smo prinuđeni sve uvoziti, ali stomatologija kao grana medicine je danas jako uznapredovala i tako mi u ponudi imamo i sve inovativne materijale kojima možemo kvalitetno raditi. Istina, sve su to prilično skupi materijali, ali kada znate s čim i kako radite onda ste i sami mirniji«, kaže dr. Nevena.

Kao i u drugim granama medicine, prevencija je i u stomatologiji, kako je dr. Stantić istaknula čak i najvažnija. Tako smo dobili savjet ili mali podsjetnik za sve da je kod stomatologa potrebno otići svakih 6-7 mjeseci radi čišćenja kamenca i kontrolnog pregleda, a naša sugovornica je rekla kako i danas, svaki dan iznova, ponavlja pacijentima kako treba prati zube.

Prevencija obuhvaća sve, doslovno od rođenja djeteta pa sve do starih osoba. A dodatni savjet za mlade mame jeste da se i bebe već kod nicanja prvih zuba trebaju voditi na pregled i da trebaju redovito prati zubiće.

»Nažalost, nerijetko imamo slučaj male djece da su im već mliječni zubići kvarni, a to se stvara zbog neznanja. Danas se na toj prevenciji kod beba puno više radi negoli ranije, ali i pored toga ima svakakvih slučajeva. I kod dojenih beba se stvaraju bijele naslage, odnosno plak koji dovodi do *candida albicans* u usnoj duplji. Od tih naslaga na zubima često nastane i karijes i djeca još prije predškolske dobi ostaju bez zuba ili su im kvarni. Stoga je prijeko potrebna prevencija i kod male djece«, savjetuje dr. Stantić.

U svom dugogodišnjem radu dr. Stantić se susrela s brojnim anegdotama, a bilo je i takvih da su se tome smijali još danima. Ono što je važno, kako je naglasila, jeste iskrenost pacijenata, osobito ako imaju neku kroničnu bolest ili primaju neke terapije, jer taj odnos sa stomatologom može život spasiti.

Ž. V.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Skrb o govorima i književnom jeziku

U povodu 21. veljače, Međunarodnog dana materinskog jezika, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata podsjetio je na važnost unaprjeđenja, učenja i razvoja materinskog jezika te njegovanja kulturne i jezične različitosti, a u kontekstu hrvatskoga jezika u Vojvodini, odnosno Srbiji.

»Riječ je o jeziku kojim bismo trebali moći izraziti najširi raspon vlastitih misli, najnježnije nijanse svojih emocija. Materinskim jezikom služimo se najbolje i najpreciznije – jer je u nas usađen od naših početaka«, navode u ZKVH-u.

Hrvatski jezik obuhvaća standardni, odnosno književni ili opći hrvatski jezik, te sve narodne govore kojima se služe Hrvati. U genetsko-lingvističkom smislu hrvatski jezik je sustav triju narječja: štokavskog, kajkavskog i čakavskog.

»Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata tijekom petnaestogodišnjeg djelovanja skrbi o hrvatskom jeziku u Vojvodini na različite načine, od znanstvenog istraživanja narodnih govora do objave rječnika i drugih publikacija na hrvatskom jeziku kojim se predstavlja bogata baština

i suvremeno stvaralaštvo Hrvata u Vojvodini, Republici Srbiji. Bunjevački i šokački govori bačkih Hrvata jezično su nematerijalno kulturno dobro hrvatskih etničkih skupina koji su stavljeni u registar 'Živa baština – Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji'«, navodi se.

Hrvati u Vojvodini njeguju svoj materinski govor, kako onaj dijalektalni, tako i svoj književni jezik zapisan u brojnim književnim i znanstvenim djelima.

»Ne zaboravimo tko smo, gdje smo rođeni i tko nam je dao temelj kako bismo postali osobe koje smo danas!«, dodaje se.

Hrvatskim jezikom danas govori više od 5 milijuna govornika. Službeni je jezik Republike Hrvatske, jedan od triju službenih jezika Bosne i Hercegovine te jedan od 24

priznata jezika Europske unije. Hrvatski je jezik, također, uveden u službenu uporabu u pojedinim mjestima u Republici Srbiji u kojima Hrvati dostižu potrebnu brojnost propisanu zakonom.

H. R.

ZKVH

Godišnjak na mrežnim stranicama

Radi veće dostupnosti znanstvenih sadržaja koji za temu imaju neki aspekt društvenog života Hrvata u Vojvodini, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata odlučio je još 2012. cjelovite sadržaje brojeva *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* objaviti i na internetskim stranicama Zavoda – www.zkvh.org.rs. Kako ističu, na taj način svjesno žele osnažiti diseminaciju sadržaja o Hrvatima u Vojvodini i tako barem djelomice otkloniti deficite na tome području. Objavljeni sadržaj *Godišnjaka broj 13* dostupan je u rubrici *Izdavaštvo/Časopisi*.

Godišnjak za znanstvena istraživanja broj 13 tiskan je u srpnju 2022. godine. I ovaj broj slijedi uređivačku koncepciju časopisa te na više od 330 stranica objavljuje 11 znanstvenih i stručnih radnji koje tematiziraju neki aspekt društvenog života Hrvata u Vojvodini, bilo u povijesti bilo u sadašnjosti.

GODIŠNJAK13
za znanstvena istraživanja
ZAVODA ZA KULTURU VOJVODANSKIH HRVATA

SRBOŠKA, 2021.

Godišnja skupština Šokadije

SONTA – Godišnja skupština KPZH-a Šokadija iz Son-te održana je 10. veljače u Šokačkoj kući. Na skupštini je podnijeto izvješće o radu u prošloj kao i plan za tekuću godinu. Sredstva za projekte Šokadija osigurava na natječajima u Srbiji i Hrvatskoj. Kako je istaknuto, puno toga treba uraditi na očuvanju Šokačke kuće i obnavljanju nošnji. Što se tiče angažiranosti, desetak entuzijasta radi u kući skoro svakodnevno.

R. S.

Projekt Tradicijska abeceda

ZAGREB – Hrvatska matica iseljenika poziva na sudjelovanje u njihovom novom programu *Tradicijska abeceda*, koji će se odvijati kroz 2024. godinu. Projekt obuhvaća 30 prikaza (scenskih, igranih, video, foto, animacija i sl.) pojmova hrvatske tradicijske kulturne baštine, prema slovima hrvatske abecede. Svako slovo prikazuje jedan element čiji naziv počinje tim slovom (npr. B za balun, D za Dužijancu, LJ za ljelje i sl.). U projektu može sudjelovati šest različitih kulturno-umjetničkih društava, skupina, ansambala, domova, katoličkih misija i sl., pet izvan Hrvatske i jedan iz Hrvatske, i svaka će prikazati pet, prema nasumično odabranim slovima, pojmova hrvatske tradicijske kulturne baštine. Projekt je za početak digitalan, jer će se prikazi objavljivati na web portalu, društvenim mrežama te u časopisu *Matica*, prema unaprijed određenim vremenskim terminima. Više o projektu i prijavi na poveznici: www.matis.hr.

Bački napjevi na repertoaru Lada

ZAGREB – Koncertima u desetak gradova Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske Lado obilježava 75. godišnjicu umjetničkog rada. Program čine odabrani korizmeni napjevi zabilježeni u šokačkim selima u Hrvatskoj, ali i u južnoj Mađarskoj i Vojvodini, što je rezultat terenskih istraživanja **Krunoslava Šokca** u Baranji, Srijemu i Bačkoj i **Dražena Kurilovčana** u Slavoniji.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini

SUBOTICA – Sutra (subota, 24. veljače) u Art kinu *Lifka* u Subotici, s početkom u 18,30 sati, bit će održan nastavak *Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini*. Subotnji program bit će spoj umjetnosti i psihologije, a gost večeri bit će prof. dr. sc. **Veljko Đorđević** čiji će roman *Let iznad psihijatrijskog gnijezda* ujedno biti predstavljen publici. U prvom dijelu večeri bit će prikazan dokumentarni film *Dragi Vincent* scenarista i redatelja **Bogdana Žižića**.

Film otkriva vrlo neobičnu duhovnu i slikarsku vezu između hrvatskog slikara **Dragutina Trumbetaša** i glasovitog **Vincenta Van Gogha**. Temeljen je na istoimenom Trumbetašovu ciklusu, zamišljenoj korespondenciji putem slika-pisama sa slikarskim genijem Van Goghom u kojima

se Trumbetaš poistovjetio sa sudbinom slavnog, ali isto tako nesretnog i neshvaćenog umjetnika.

Gost večeri prof. dr. sc. Veljko Đorđević ima bogato kliničko iskustvo u radu s pacijentima s psihičkim poremećajima, a njegovo najnovije književno djelo bavi se bolestima ovisnosti. Knjigu će uz autora predstaviti filmski redatelj **Branko Ištvančić** i prof. dr. sc. **Marijana Braš**. Ulaz je besplatan.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini održava se u organizaciji udruge *Artizana* iz Zagreba u partnerstvu sa ZKVH-om, a u suradnji s Art kinom *Lifka*, Studiom *Guberović* i uz potporu HAVC-a.

Izborna skupština Croarta

SUBOTICA – Godišnja skupština HLU-a *Croart* iz Subotice bit će održana u ponedjeljak, 26. veljače, u Domu DSHV-a u Subotici. Skupština je izborna i birat će se novo vodstvo udruge. Početak je u 18 sati.

20 godina Radio Marije

SUBOTICA – Radio Marija Srbije obilježava 20. obljetnicu emitiranja kao jedinog katoličkog radija u Srbiji. Tim povodom poziva slušatelje i prijatelje na svečno euhari-

stijsko slavlje koje će biti služeno u utorak, 27. veljače, u 18 sati u katedrali sv. Terezije Avilske u Subotici. Misno slavlje predvodit će biskup Subotičke biskupije **Franjo Fazekas**.

Slavonsko-baranjsko-srijemski Ogranak Društva hrvatskih književnika, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica i Općina Tovarnik raspisuju

Natječaj za najbolju neobjavljenu kratku priču nadahnutu djelima Antuna Gustava Matoša ili njegovim životom

Prigodom obilježavanja 110. obljetnice smrti Antuna Gustava Matoša
(Tovarnik, 13. VI. 1873. — Zagreb 17. III. 1914.)

Autor/autorica se može natjecati jednom pričom duljine do 12.000 znakova (uključujući i prorede) napisanom na hrvatskom jeziku.

Priče ne smiju biti do sada objavljene u tisku, na internetu ili u video/audio zapisu.

Priče koje se neće referirati na Antuna Gustava Matoša i njegovo djelo neće se uvrstiti u konkurenciju, kao ni priče koje budu dulje od 12.000 znakova s proredima, što je približna duljina prvoobjavljene Matoševe priče *Moć savjesti* (objelodanjene 13. kolovoza 1892., u *Viencu* br. 33).

Priču treba poslati, uz navedeno ime i prezime autora/ice, adresu, e-adresu, broj telefona/mobitela i kratku biografiju (do 1000 znakova), na službeni mail Ogranka: **dhksbs@gmail.com do 30. travnja 2024.**

Suorganizatori će imenovati povjerenstvo sastavljeno od književnika i/ili književnih kritičara, koje će izabrati tri najbolje priče čiji/e će autori/ice, biti nagrađeni/e prigodnom poveljom i novčanim iznosom:

nagrada 400 eura

nagrada 300 eura

nagrada 200 eura

Proglašenje najboljih priča održat će se u Tovarniku u sklopu manifestacije 8. dani Antuna Gustava Matoša, u lipnju 2024.

Prijavom na natječaj autori i autorice pristaju na objavljivanje odabranih priča u posebnom zborniku ili publikaciji Ogranka DHK bez naknade.

Festival bunjevački pisama raspisuje

NATJEČAJ

za skladbe koje će biti izvedene na 24. Festivalu bunjevački pisama

Festival će biti održan 29. rujna 2024. u Subotici. Temeljna svrha ovoga festivala je promocija i popularizacija nove bunjevačke pisme i poticaj svima, a osobito mladima kako bi sami pridonijeli očuvanju i unaprjeđenju kulturne baštine svoga roda i naroda.

PROPOZICIJE NATJEČAJA:

1. Tekst i glazba trebaju predstavljati život i običaje bačkih Bunjevaca – Hrvata;
2. Tekst pjesme mora biti pisan ikavicom ili ijekavicom;
3. Pjesma može imati 3 ili 4 strofe;
4. Dužina pjesme je od 3 do 5 minuta;
5. Note (melodija, akordi) i tekst treba dostaviti u 2 primjerka;
6. Uz tekst i melodiju obvezno dostaviti i demo snimku;
7. Radovi prethodno ne smiju biti izvođeni (premijerno izvođenje);
8. Jedan autor može dostaviti najviše 3 skladbe;
9. Primljeni radovi se ne vraćaju;
10. Radovi se šalju pod šifrom, a rješenje šifre (ime, prezime i adresa autora i kontakt telefon) mora biti u posebnoj, zatvorenoj omotnici;
11. Nakon odabira najboljih radova stručna komisija će autore izvijestiti o rezultatima;
12. Festival se organizira isključivo na volonterskim principima, te se radovi neće honorirati;
13. Autor skladbe koja je odabrana za izvedbu na festivalu samim njezinim slanjem daje svoj neopozivi pristanak da se skladba studijski snimi, izda na nosaču zvuka, video zapisu radi popularizacije festivala i objavi putem društvenih mreža.

Natječaj je otvoren od dana objavljivanja do 31. 5. 2024.

Skladbe slati na adresu:

– Vojislav Temunović, Skerlićeva 17 24000 Subotica,

– HGU FBP, Jo Lajoša 4/a 24000 Subotica;

mail: hgu.fbp@gmail.com

s naznakom: ZA 24. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISAMA

HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta organizira trinaesti **Seminar bunjevačkog stvaralaštva**

Seminar se održava od 15. do 20. srpnja 2024. godine u Donjem Tavankutu. Ovogodišnja tema je *Svatovi*.

Seminar obuhvaća sljedeće teme: ples, tamburaške tradicijske melodije, tradicijske vještine – izrada predmeta od slame. Prijavljeni polaznici se opredjeljuju za jednu od ove tri oblasti.

Ciljna grupa sudionika seminara jesu: plesači, umjetnički voditelji, koreografi, asistenti, umjetnički vokalni voditelj, zborovođe, umjetnički instrumentalni voditelji, svirači, garderobijeri, osoblje administracije i logistike udruga, etnolozi, etnomuzikolozi, etnokoreolozi i drugi zainteresirani za bunjevačko tradicijsko nasljeđe koji žele posjetiti i boraviti nekoliko dana u sredini koja je njegova autentična lokacija.

POPIS PREDAVAČA:

Predavači za polaznike plesa

- Ivica Dulić, voditelj seminara: Izvorni oblici bunjevačkih plesova s osvrtom na tradicijsko i scensko oblačenje – ples
- Kata Suknović, dipl. ing. tekstila: Vrste tekstila stare bunjevačke nošnje te primjena novih materijala u izradi novih nošnji prema starim predlošcima – teorijsko predavanje o bunjevačkoj nošnji

• Tamara Štricki Seg, master teoretičarka umjetnosti-etno muzikologinja: Bunjevačko pjevanje

• Ljubica Vuković Dulić, prof. povijesti: O povijesti Bunjevaca

• Ladislav Suknović, dipl. pravnik: Povijest HKPD *Matije Gubec* iz Tavankuta

Predavač za polaznike tambure

• Vojslav Temunović, profesor glazbene kulture i tambure: Glazbena pratnja bunjevačkih pjesama i plesova

Predavač za polaznike izradu suvenira od slame:

• Jozefina Skenderović, profesorica u mirovini

• Branka Vujić, asistentica

Polaznici dobivaju:

– notni i tekstualni materijal plesnog i glazbenog seminara

– imaju pravo fotografirati i snimati rad sve četiri radionice seminara za osobnu uporabu.

POTREBNO JE IMATI:

Polaznici plesnog predavanja: tenisice ili plesne cipele.

Polaznici glazbenog predavanja: osobni instrument i bijelu košulju uz tamne hlače ili traperice i hlače za završnu priredbu.

Polaznici slamarskog predavanja: male škare i šiljasti ravan nožić.

TROŠKOVI I UVJETI SMJEŠTAJA:

Školarina: 30 eura za sve dane

Smještaj:

– višekrevetne sobe u prostorijama udruge i mjesne škole

– dvokrevetne sobe u pri-

vatnom smještaju

Cijena punog pansiona je 20 eura po danu.

Noćenje: 6 eura

Doručak: 3 eura

Ručak: 5 eura

Večera: 6 eura

Svi zainteresirani mogu kupiti zbornik radova *Čuvati tradicije* po cijeni od 25 €, uz zbornik dobivaju DVD svih plesova i CD, notni zapisi svih plesova.

Večer autorske ljubavne poezije i glazbe nastavnika OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu

Ljubav kroz različitost

*»Ideja o jednoj pjesničkoj večeri autorske poezije nastala je otkrivanjem pjesnika među našim nastavnicima, i to s objavljivanim pjesmama«, kaže školska pedagoginja Ljiljana Kujundžić Ivanković * »U našoj školi se godinama njeguju multikulturalnost, odnosno ijekavica, ikavica i ekavica, i cilj nam je da djeca, družeći se, ne prave razlike među sobom. Živimo u seoskoj višenacionalnoj sredini i želimo to i pokazati putem različitih programa«, ističe ravnateljica škole Ljiljana Dulić*

Poetsko-glazbena večer autorske ljubavne poezije i glazbe nastavnika OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu (**Vesne Huska, Bogdana Bogdanovića, Ognjena Petrovića** i njihove pokojne kolegice **Verice Dulić**) održana je u utorak, 13. veljače, u spomenutoj školi. Večer »U susret Valentinovu« priređena za učenike, uposlenike škole, te roditelje i mještane, zamišljena je kao događaj koji slavi ljubav, prijateljstvo, zajedništvo, suradnju i različitost stihovima pisanim na ekavici, ijekavici i ikavici.

Prva poetsko-glazbena večer

Na početku ove večeri pročitana su tri najljepša uratka učenika đurđinske škole koji su sudjelovali u školskom literarnom natječaju za »Najljepše ljubavno pismo«, nakon čega su svoju, odnosno ljubavnu poeziju kolega čitali nastavnici (poeziju Verice Dulić čitale su ravnateljica đurđinske škole **Ljiljana Dulić** i bivša učenica **Dragana Musin**).

Ovaj je događaj osmislila školska pedagoginja **Ljiljana Kujundžić Ivanković**.

»Ideja o jednoj pjesničkoj večeri autorske poezije nastala je otkrivanjem pjesnika među našim nastavnicima, i

to s objavljivanim pjesmama. Među njima je, nažalost pokojna, Verica Dulić čije su pjesme i nagrađivane. U međuvremenu nam se pridružio kolega Bogdan Bogdanović koji također piše pjesme, a ove školske godine i vjeroučiteljica Vesna Huska pa smo zaključili da je pravi trenutak organizirati ovako nešto. Ovo je prva ovakva večer, a godinama unazad, uoči Valentinova, raspisujemo školski natječaj za »Najljepše ljubavno pismo«, kaže ona dodajući kako se u đurđinskoj školi nastava odvija na srpskom i hrvatskom jeziku te kroz sve događaje koje organiziraju nastoje njegovati i isticati tu različitost, naše bogatstvo.

»Smatram da je to jako važno, imamo veliku podršku, a imamo i puno djece iz nacionalno mješovitih brakova, što je razlog više da to negujemo«, ističe Kujundžić Ivanković.

Nastavnici pjesnici

Vesna Huska, vjeroučiteljica u osnovnim školama *Ivan Milutinović* u Subotici i *Vladimir Nazor* u Đurđinu:

»Ovaj susret sam doživjela kao priliku da se djeci prikaže prijateljstvo, ljubav i poezija na jedan jednostavan i iskren način u želji da se i ona ohrabre za isto. Jako je važno na neki način iskazati svoja najljepša osjećanja,

Njegovanje multikulturalnosti

»U našoj školi se godinama njeguju multikulturalnost, odnosno ijekavica, ikavica i ekavica, i cilj nam je da djeca, družeći se, ne prave razlike među sobom, jer je to nešto što nas okružuje i nešto što se trudimo prevladati kroz razne projekte u kojima

sudjelujemo. Živimo u seoskoj višenacionalnoj sredini i želimo to i pokazati putem različitih programa. Tako je danas (13. veljače) prije podne u našoj školi za djecu pripremnog predškolskog programa i učenike nižih razred priređen program pod nazivom »Čajanka s piscem« u okviru kojeg je **Nedeljka Šarčević** iz Subotice predstavila svoje dvije knjige *Disnotor i prelo* i *Sve i svašta da poleti dječja mašta*. Uz projekciju slika **Cilike Dulić Kasiba** koje prate njezinu knjigu, djeca su odgovarala na pitanja i zagonetke«, navodi ravnateljica đurđinske OŠ **Vladimir Nazor** Ljiljana Dulić.

a pisanje ljubavne poezije je jedan od tih načina. Posebno je dobro što se na tome radi u školi, ovdje konkretno putem literarnog natječaja. Za mene je pisanje poezije način iskazivanja emocija i volim onima koje volim darivati stihove. Pišem inače puno za mlade, ali sam zapravo počela s pisanjem upravo ljubavne poezije i rekla bih da sam više pisac, tj. pjesnikinja za odrasle«.

Bogdan Bogdanović, nastavnik geografije:

»U svijet poezije ušao sam sasvim spontano, odnosno na to me je natjerala potreba da se ispovjedim nekome i iz tog razloga sam počeo pisati prije 12 godina. Do sada sam izdao dvije zbirke poezije, a ako Bog da zdravlja, ovih dana očekujem da iz tiska izađe treća. Imam tri teme koje obrađujem; jedna je ljubav prema svojoj zemlji, potom u svojim pjesmama slavim ženstvenost, a treća tema su stvari s kojima se ne mirim, tj. to je društveno angažirana poezija. Što se tiče njegovanja tolerancije i različitosti, što je slučaj u đurđinskoj školi, to nas jako obogaćuje. Kad odem u druge dijelove Srbije, vidim koliko nas to čini humanijima, tolerantnijima, koliko nam to širi svijest, jer nam je sasvim normalno da idemo jedni kod drugih na slave, Božiće, Uskrse... Ovo je seoska škola koja funkcionira perfektno, prije svega zato što smo svi jako složni i ako je atmosfera u kolektivu pozitivna, svatko se trudi dati najbolje od sebe«.

I. Petrekanić Sić

Međunarodna karijera somborskog umjetnika

Gromilović na izložbi *Popcorn* u Bruxellesu

Vizualni umjetnik **Davor Gromilović** iz Sombora sudjeluje na skupnoj izložbi *Popcorn* u muzeju MIMA (Muzej umjetnosti milenijuskog ikonoklasta) u Bruxellesu koja će trajati do kraja svibnja. Gromilović se predstavio s tridesetak radova – nekoliko slika te serijom crteža *Bestriarium*. Izložba *Popcorn* okupila je 15 umjetnika iz različitih država koji slikaju »životopisnu, nekonvencionalnu i iz snova sliku našeg društva, s dozom nadrealizma usporedivom s onom iz 1930-ih«.

»Velika čast mi je što sudjelujem na izložbi u ovakvom muzeju, kakvih je samo par u Europi i koji su hrabriji u pristupu i usmjereni na najnovije tendencije u umjetnosti. Jedinim sam umjetnik s ex-yu pro-

stora na izložbi. Smatram da mi je ovo stepenica u karijeri«, kaže Gromilović.

Muzej MIMA otvoren je 2016., a u njihovom fokusu su umjetnici »koji pomiču granice te svojom multidisciplinarnom vještinom, empatičnim vibracijama i zaraznom privlačnošću, ponovno pišu kulturne norme«.

Gromilović je diplomirao slikarstvo na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu, gdje je kasnije i masterirao na smjeru crtež. Do sada je imao više od 20 samostalnih izložaba (u Beogradu, Beču, Portlandu, Bruxellesu, Somboru...) te sudjelovao na oko 60 skupnih izložaba.

D. B. P.

Crna Gospa na »dotjerivanju«

Kapelica Crne Gospe kod franjevaca u Subotici omiljeno je mjesto brojnih vjernika, osobito štovaljatelja nebeske Majke. Iako je sama kapelica obnovljena prije nekoliko godina, oltarna slika je čekala svoj red.

Dolaskom novih franjevaca, fra **Ivana Miklenića** (gvardijan) i fra **Bernarda Barbarića**, nastavljeno je ono započeto.

»Mi nismo tu da dokidamo nego da nastavljamo ono što su braća radila prije nas. Tako smo i krenuli u obnovu oltarne slike. Možda naivno, ali sada nema povratka«, kaže gvardijan i dodaje: »Bila je ideja samo očistiti oplatu, srebrni dio na slici, no kada se to otvorilo i pregledalo, shvatili smo da je potrebno očistiti i krune, a kada je slika već vani, bilo bi dobro da se i konzervatori pozabave njome«.

Stanje oltarne slike, po riječima fra Miklenića, govori da je ona čišćena negdje 2000. godine kada su postavljene zvijezde oko Gospe, ali su se vidjeli ostaci paste koji vremenom oksidiraju. Sada će, kako je gvardijan najavio, čišćenje obaviti stručnjak – zlatar. Također, ovom prilikom će se očistiti unutarnji dio prostora gdje stoji oltarna slika, te će se nanovo obojiti. Samu oltarnu sliku pregledat će konzervatorica Gradskog muzeja u Subotici dr. **Zsuzsanna Korhecz Papp**, a po riječima fra Ivana postoje naznake da su krune rad domaćeg majstora, što, kako je istaknuo, daje dodatnu vrijednost.

O dolasku slike u Suboticu nema točnih podataka i zapisa, nego više teorija koje nažalost nisu dokumentirane.

»U povijesti samostana stoji samo da je slika 'nabavljena', što god to značilo. Jedna od teorija je i da su je franjevci prilikom dolaska na ove prostore donijeli sa sobom, a druga je da su *pavlini* (franjevački red sv. Pavla Prvog Pustinjaka) koji su bili tu kod Đurđina ostavili ovu sliku. U spisima se spominje i kip Crne Gospe koji je bio oštećen, te je nakon toga zamijenjen slikom. Istina, spominje se još jedan kip kojemu još nismo ušli u trag. Danas bismo htjeli znati povijest svega toga, no ljudima je nekada bilo bitno da imaju kip, odnosno sliku i da mogu štovati Gospu. Zapravo, oltarna slika u kapelici je kopija slike Gospe u Chestochowiji (Poljska)«, priča fra Ivan i pojašnjava: »Upravo radi toga imamo želju da o blagdanu Crne Gospe Subotičke, koji se slavi na Ime Marijino 12. rujna, priredimo skup za javnost na kom će se predstaviti sve ono povijesno i znanstveno što znamo, te bi se do tada trebali i dovršiti svi radovi koji su u tijeku«.

Fra Ivan je također naglasio kako je još kao sjemeništarač čitao o svetištima i zapao mu je za oko naziv Crna Gospa Subotička, što se danas, iako ima štovalaca, rijetko može čuti među pukom. Slika, točnije okvir

Trenutno stanje

za oltarnu sliku napravljen je pedesetih godina prošloga stoljeća, a stara okvira – prvotnog, kako je sugovornik rekao, nema.

»U samostanskoj povijesti ima dokaz da je slika nabavljena i da je **Luka Sučić** dao novac za okvir. Vidio sam na staroj fotografiji drugi okvir, kojega nigdje u kući nema, ali eto bar znamo kada je načinjen ovaj okvir koji danas imamo. Ljudi su jako vezani za Gospu, već drugi dan kada smo skinuli oltarnu sliku su nas pitali gdje je, a mi smo rekli da se 'otišla malo dotjerat', kao i svaka druga žena«, našalio se gvardijan.

Tijekom ovih radova, kako je pojasnio gvardijan, bit će rentgenom pregledana slika (ulje na platnu), očistit će se oplata i krune, te obnoviti drveni dio, dok su svetohranište i svijećnjaci već obnovljeni. Ovakav posao se radi jednom u 50-100 godina, a svi oni koji žele mogu pomoći svojim dobrovoljnim prilogom tako što će u škrabicu za to namijenjenu ubaciti onoliko koliko mogu.

Osim materijalne obnove, franjevci rade i na duhovnoj obnovi vjernika, te će tako počevši od ožujka svake prve subote u mjesecu, pola sata prije večernje svete mise (koja počinje u 17. 30 sati) biti molitva za obitelj.

»Bez obitelji smo ništa. Stoga želimo s vjernicima moliti da nam obitelji budu ono što trebaju biti. Molit ćemo za

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Korizmene promjene

mlade i djecu, da rastu u kršćanskom duhu, da prihvate vjeru svojih otaca, da mladi pronađu pravu osobu za život, da imaju hrabrosti stupiti u brak, prihvatiti život, za obitelji koje nemaju, a žele imati potomstvo, da se svaki začeti život rodi, kao i za stare i bolesne...«, ističe fra Ivan i poručuje da ujedinjeni u molitvi možemo puno.

Ž. V.

Bdjenje za život

Molitvena *Inicijativa 40 dana za život* – korizmena kampanja započela je diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj i Srbiji, na Pepelnicu 14. veljače i traje do Cvjetnice, 24. ožujka.

Tijekom inicijative molit će se za zaštitu nerođenih beba; za prestanak pobačaja; za liječničko osoblje; za sve koje na duši nose rane pobačaja.

U Subotici: u franjevačkoj crkvi sv. Mihovila od ponedjeljka do petka, i to od 17 do 18 sati, te subotom i nedjeljom od 8 do 9 sati. Sveta misa na istu nakanu u kapeli Radio Marije služiti će se svakog četvrtka u 7 sati.

U Novom Sadu: svakoga dana ispred klinike za ginekologiju i akušerstvo *Betanija* od 6.30 do 9 sati.

Korizmena meditacija u Augustinianumu

Korizmena meditacija započela je 20. veljače i bit će održana svakog narednog utorka u korizmi u prostorijama *Augustinianuma* u Subotici s početkom u 18.30 sati. Teme su sljedeće: 27. veljače – *U Njemu ćemo stanovati...* (Iv 14,18-23); 5. ožujka – *Nasilnici će steći Kraljevstvo Božje...*? (Mt 11,11-15); 12. ožujka – *Prepoznati znakove vremena*; 19. ožujka – *Bog, čovjek i biser...* (Mt 7,6s).

Zaručnički tečaj

Zaručnički tečaj – priprava za brak za sve one koji se namjeravaju vjenčati ove godine na teritoriju Grada Subotice i šire okolice započinje 11. ožujka u vjeronaučnoj dvorani u Harambašićevoj 7, s početkom u 19.30 sati.

Koračamo polako kroz korizmu. To je milosno vrijeme za svakog vjernika, ukoliko sami želimo da tako i bude. Milosti koje Bog na nas kroz ovo vrijeme izlijeva nemjerljive su mjerilima ovoga svijeta. To su milosti jačeg sjedinjenja s Gospodinom, milosti koje nas usmjeravaju k vječnosti i jačaju našu vjeru. Ukoliko se naš pogled na primljene milosti zadržava samo na prolaznim stvarima, koje koriste samo na ovome svijetu, onda je korizma pravo vrijeme za promjene. Vjernik treba svoje ciljeve i poglede usmjeriti k vječnosti, jer je za vječnost i stvoren.

Abrahamova vjera

Riječ Božja druge korizmene nedjelje bogata je porukama koje nas upućuju kako u najboljem smislu iskoristiti ovo vrijeme. Prvo čitanje govori o Abrahamovoj kušnji, koja je pokazala koliko se on pouzdaje u Boga. Naime, Bog od njega traži da žrtvuje svoga jedinca, kojega je dobio u poodmakloj dobi kao nagradu za svoju vjernost, kada je već polako gubio nadu da će imati potomstvo. Bog, nakon velike sreće koju mu je priredio darovavši mu sina, sada toga sina traži natrag. Možemo samo pretpostaviti kolika se bol i razočaranje javilo u ovom vjernom čovjeku. Ipak, vjernost Bogu je snažnija od svih ljudskih osjećaja. Nemojmo misliti da u Abrahamu nije bilo unutarnje borbe, pokušajmo se i sami zamisliti u njegovoj poziciji. Kušnja je uistinu bila velika i teška. Iako, ljudskim očima gledano, teško da ovo može izaći na dobro, Abraham ima toliko povjerenja da u konačnici odlučuje poslušati Boga, jer Bog sve izvede na dobro onima koji ga ljube. Tako je i bilo. Velika djela Bog čini onima koji u njega imaju veliko pouzdanje. Potrebno je prepuštiti se njegovu vodstvu, tako čini onaj koji uistinu vjeruje. Put kojim će nas Bog voditi, ako mu to dopu-

stimo, neće biti lak, ali ćemo se na tom putu osvjedočiti o silnim Božjim djelima, o njegovoj ljubavi i brizi za nas. Onaj kojega Bog vodi ne može nikada propasti.

Preobraziti se

Evangelje ove nedjelje govori o Kristovom preobraženju pred nekim učenicima (usp. Mk 9,2-10). Ovaj neobičan događaj za prisutne je bio predokus Neba. A za Nebo se treba pripremiti, kroz ovaj život prema njemu hoditi. To zahtijeva da se i mi preobrazimo, zahtijeva našu korjenitu promjenu, a upravo je korizma vrijeme kada se takve promjene najlakše započinju. Ljudi se u ovo vrijeme najčešće odriču nekih sitnih zadovoljstava. Lijepo je učiniti neku žrtvu iz ljubavi prema Kristu koji je za nas žrtvovao svoj život. Ipak, mnogo je korisnije odreći se grijeha, raditi na ispravljanju svojih mana i pobjeđivanju slabosti. Takve nas odluke mijenjaju i pripremaju za Nebo. Takve odluke su izraz ljubavi i zahvalnosti Kristu za njegovu žrtvu, jer je umro na križu upravo zbog naših grijeha i slabosti. Samo ako se uhvatimo u koštac sa samima sobom preobraziti ćemo se onako kako to Krist od nas želi.

To su teške odluke. Teško je pred samim sobom razotkriti svoje mane i slabosti, a još teže se protiv njih boriti. Ipak, ne treba odustati, osobito ne prije samog početka. Svijet često podržava i uzvisuje ljudske slabosti, protiv koji se kršćanin treba boriti. Zato neki ne žele ući u takve bitke sa samima sobom. Svijet će ih ismijati, odbaciti, poniziti. I hoće, ali ne živimo za ovaj svijet nego za vječnost, želimo Boga na svojoj strani, a s njim možemo sve pobijediti, jer kao što Pavao kaže: »Ako je Bog za nas, tko će protiv nas? Ta on ni svojega Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao! Kako nam onda s njime neće sve darovati?« (Rim 8, 31-32).

Proljetna prehrana Šokaca u Sonti nekada

Zdrava, ali nedovoljna i neraznovrsna

Jednom dnevno Šokac u Sonti je morao imati štogod kašikom (nešto sa žlicom) u sva godišnja doba. To znači da je moralo biti kuhano jelo s čorbom

Sjemenke su bile također veoma zastupljene u ishrani. Najviše su se *ljuskale* (jele) sjemenke *cuncukreta* i *bundive*.

Djeci se u svako godišnje doba pripravljaao griz, makar na vodi, ako u datom momentu nije bilo mlijeka u kući. Oni koji su imali kravu bili su bez brige. Uvijek se djetetu mogla dati gruda sira ili kriška kruha s *kajmakom*. Bake i *majke* su znale sačuvati *šuške* (suhe višnje), suhe šljive i *vince kalotina* (kriške krušaka i jabuka nanizane s jeseni u vijenac), *oraja*, te ponekada počastiti svoju unučad. Do jabuka se teško dolazilo. U dućanima ih je bilo rijetko, ali sokacima su išli prodavači jabuka sa zaprežnim kolima koji su dolazili izdaleka gdje su one uzgajane, te mijenjali jabuke za kukuruz, pšenicu, grah, sirovu kavu i sl. Sirova kava, sir i margarin je poslije Drugog svjetskog rata bila pomoć Amerike. Kako se u Sonti kava nije pila niti su bile poznate njene dobrobitne odlike, Šokci su je ili prodavali, najčešće gospojama iz Sombora, ili mijenjali za voće pristiglo od nakupaca.

Također, najpristupačniji obrok u slučaju gladi je bila *prženica*, prženi kruh, namazan češnjakom, posut solju i mljevenom crvenom paprikom, a u vrijeme mrsa namasćen s bilo kojom mašću. Opet osobno se sjećam da su bake, *majke*, matere, a i djedovi i očevi vrijeme od doručka do večere skraćivali samo uz komad kruha i nagnječenog crvenog luka ili cikle, komadom kruha i vina, a naročito u dane posta. Ako preko dana nije baš ničega bilo, jela se *moča*. Komad kruha se umočio u vodu, posolio i popaprio i bio je spreman za prezalogajiti. Djeca su obično tražila da se takav kruh pošećeri. *Masna kruva* je također bilo uvijek pri ruci. Namazao se kruh mašću, opet

U ovom broju *Hrvatske riječi* nastavljamo priču o nekadašnjoj proljetnoj prehrani Šokaca u Sonti. Poslije doručka koji je bio suh ili kuhan, sljedeći obrok koji se kuhao bila je večera. Do večere se jela suha hrana, osim djece za koje se kuhao griz, *pržito brašno*, a u podne se kuhala posna juha samo od krumpira ili i s povrćem, s veoma sitnom taranom.

Između doručka i večere

Od doručka do večere je dugo vremena za želudac bez hrane. S toga se u tom intervalu malo namazalo kruha s mašću ili pekmezom, ili malo kompota s kruhom, kokica, okrunjenog, kuhanog kukuruza, koji se kuhao u velikom loncu i stajao na toplom štednjaku s kutlačom, te je svatko mogao u bilo koje doba dana, kad ogladni malo prezalogajiti. Kukuruz se kuhao više zimi, a manje u proljeće, za dva do tri dana. Noću se iznosio u ostavu na hladno, a ujutro se odgrabila potrebna količina i opet stavljala na topli štednjak ili peč.

posolio i popaprio. Neki su stavljali od gore nasjeckan crveni luk, češnjak i ukiseljenu ciklu. Masni kruh su djeca najčešće voljela posuti šećerom. Preko dana se također puno jela pečena bundeva.

Za malu djecu i odojčad koja je sisala, kao dopuna hrane ili kompletan obrok se pripremalo *pržito* brašno. Krušno brašno (danas bi to bili tipovi brašna iznad T500, jer takva brašna sadrže visoki postotak B-vitamina, naravno, stari ljudi to nisu znali) se polako i strpljivo pržilo u šerpi na štednjaku pri tihoj vatri sve dok ne primi lijepu smeđu boju. Spravljala se veća količina, makar za tjedan dana, *da se ima pri ruke*. Kada se dobro ohladi, stavljalo se u *duncane boce* (flaše za kompot) i pokrilo papirom ili krpom. Obrok se pripremao kao kašica s mlijekom. Mogla je biti slatka i slana varijanta. To je jedno od omiljenih dječjih jela, tako da su i veća djeca iščekivala ostatke od maloga brata ili sestre, »za konzumiranje«.

U podne se maloj djeci spremala i posna juha samo od krumpira ili i s povrćem, s veoma sitnom taranom.

Večera

Jednom dnevno Šokac u Sonti je morao imati *štogod kašikom* (nešto sa žlicom) u sva godišnja doba. To znači da je moralo biti kuhano jelo s čorbom. Ako je bila večera s nekim izlivkom ili zapečeni krumpir sam ili s krvavicom, rebrima ili mesom, *kompirača* (u dane mrsa), kao predjelo se pravila čorbica ili juhica.

Opet mnogo je ovisilo o maštovitosti onoga tko je bio zadužen za kuhanje. U trapovima je u proljeće još uvijek bilo krumpira, cikle, mrkve, peršina, celera, pastrnaka, na vijencima sušene crvene paprike, a u vajatima graha, oraha, maka... U drvenim bačvama je bilo kiselog kupusa i paprike, rjeđe krastavaca. Kasnije u proljeće su sazrijevali grašak i mahune, koji su bili prava blagodat za kuhinju, jer su se kuhali *graška i valjušćića i čorbaste maune*. U ova jela su se stavljali mladi krumpirići, crveni luk, češnjak, obilno peršinovog lista, grašak i mahune. Mahune su majke kuhale u velikoj količini, te ostavljale na hladno u *vojat*, tako su djeca mogla jesti preko dana kad god ogladne dok su roditelji u polju.

U Sonti se ljeti mnogo kuhao sok od rajčice – *sosa u boca* (kao i danas) i spravljao u flaše za sva godišnja doba. Spravljao se u velikim kazanima i u pripremi je sudjelovala cijela obitelj zbog zahtjevnosti posla. Svako domaćinstvo je nastojalo pripremiti što više soka, jer je bio bitan sastojak u ishrani i kao namirnica i kao lijek preko zime i proljeća.

Sosa se kuhala na mnogo načina. Mogla je biti čorbica (rajčica i voda, prema ukusu), s dodatkom korijena celera, nekoliko suhih paprika s vijenca i parom sitnih glavica crnoga luka kao i čen, dva, češnjaka. U to se zakuhavala tjestenina (*rizanci, valjušćići, tarana, trzani valjušćići ili kašikom valjušaka*). Ovakva čorbica se najčešće spravljala posna, ali je moglo biti stavljeno i *koji komat tanko, na dugačko sičene dimite slanine*.

Od sose se u dane posta ili kad kuharica nije imala vremena mijesiti tijesto pravila *kiselica*, čorbica od kuhane rajčice iz flaše s veoma malim dodatkom vode, jako zač-

njena ljutom, sitnom paprikom, brašnom, malom žlicom octa i feferonama. U nju se tijesto nije zakuhavalo, jer je bila gušće konzistencije.

Za jelo *kompira i valjušaka* bi se moglo reći da je »jelo nazionale« Šokaca iz Sonte. Obično se na masti dinstao crveni luk na koji se nasjeckalo na kockice krumpira. Još se malo dinstalo i podlilo vodom, kojoj se kad provri, dodavalo peršina, celera, pastrnaka i suhe paprike, a ljeti svježe *sa struka* kao i nekoliko malih rajčica. Kad je povrće omekšalo, dodavalo se par žlica soka rajčice, malo sitne paprike i ukuhali se valjušci najčešće trgani (*trzani*) prstima. Ovo jelo su često pripremali svinjari i čobani s dodatkom prepržene, sitno sjeckane dimljene slanine i žlicom odvajanih od meko umiješene mase tijesta i ukuhanih *kašikom valjušaka*. Jelo se zvalo *svinjarcki valjuški*. Isto to jelo bez početnog upržavanja i masnoće se zove *soparni (suparni) rizanci, jel valjuški* ovisno koja je tjestenina ukuhana. Ovo jelo se zvalo još i *asafricka*.

Među tjesteninom je i jelo *tisto na suvo*. Ovo jelo se pravilo kada nije bilo jaja. Umijesi se tijesto od brašna tipa 500 s mlakom vodom. Ako se tijesto nekoliko puta premijesi i čeka, bude puno ukusnije. Razvalja se vrlo tanko, koliko dozvoli. Mogu se nožem sjeći valjušci (otprilike 4-5 x 4-5cm) ili rezanci kraći, a širi. Ukuhaju se kolutovi krumpira, ocijede od malo posoljene vode u kojoj su se kuhali, dosole, prognječe, pa im se doda kuhana tjestenina koja se ne treba oplahnuti hladnom vodom. Ne oplahuje se zato da se ne odvoji škrob za koji se lijepo zalijepi krumpir i zaprška. Na kraju se doda zaprška s dosta masti (u dane posta bez masti), na kockice crvenog, rezanog, prženog luka, uz dodatak mljevene crvene paprike. To se prelilo preko kuhane tjestenine i krumpira i dobro promiješalo. Po potrebi se dodavala tekućina u kojoj se tjestenina kuhala. Od preostale tekućine od kuhanja krumpira i tjestenine, kao i dodatka malo zaprške i gdje koje tjestenine i 1-2 kašike sose *iz boce* se napravila čorbica za predjelo. Uz *nasuvo tista*, zimi se jeo kiseli kupus i paprika, u proljeće zelena salata, a u ostala godišnja doba salata od sezonskog povrća.

Tisto devenjom je bilo omiljeno jelo, jer se pripremalo slatko, a kako je šećer bio na visokoj cijeni i razumljivo je. To su rezanci kuhani u slabo posoljenoj vodi, ocijeđeni i oplahnuti hladnom vodom, malo pomašćeni otopljenom mašću, preprženim mrvicama staroga kruha i posutim s malo šećera, a ako je negdje u kući zaostalo malo cimeta još posuto i s njim.

Skoro na isti način su pravljene *čikmaki* (makom tijesto) *orasima tista, grizom tista sa kojim se najviše jijo dunc od višanja, pekmezom tista*...

Taški (džepovi) su također omiljeno jelo u Šokaca.

Zatim *gomboci*, tijesto od brašna, vode i malo soli, formirano između dlanova u loptice, pa kuhano u slanoj vodi, procijeđeno i oplahnuto hladnom vodom i preliveno uobičajenom zaprškom.

Žganci, tijesto od oko 80 % kuhanog, pa ohlađenog krumpira, 20 % brašna, 1 jajetom i malo soli, dužine 5 cm, napravljeno kao valjci, skuhanom, posuto s preprženim lukom, mašću i crvenom paprikom.

Mogla je biti i druga varijanta, tako što se miješao na štednjaku krumpir (s malo vode u kojoj se kuhao) i brašno bez jajeta. Kad se ukuhalo samo u sebi, žlica se umakala u zapršku, pa se zahvatilo tijesta za jedan zalogaj, slagalo u zdjelu jedno na i uz drugo. Moglo se posuti preprženim mrvicama.

Žmara je umiješeno, slatko tijesto kao za palačinke, a zatim uz stalno miješanje prženo na mast.

Papreni rizanci je vrlo jednostavno jelo. To je kuhana slana tjestenina izrezana kao malo širi rezanci, posuta zaprškom.

Urišca je jelo koje se kuhalo isključivo u dane posta. S malo soli se ukuhalo u vodi oljušteno i usitnjeno sime bundive. Kad je dostignut zadovoljavajući okus, zakuhali su se tanji rezanci. Jelo je moglo biti u slatkoj i slanoj varijanti. Jelo se žlicom, jer je bilo čorbasto.

Simencom tista je kuhana tjestenina, posuta usitnjenim sjemenom tikve. Mogla je biti slatka i slana varijanta.

Grah se u Sonti najviše kuhao utorkom. U dane mrsa u njega se stavljalo mesa, slanine, kobasice, suhe kosti, a ako je post, spravljaao se bez mesnih dodataka. I u posni grah i u masni se stavljalo kao i danas pastrnak, peršin, mrkva, crni luk, češnjak, osušena paprika s vijenca kao i mljevena. Tu su recepti isti kao i prije. Sončani najviše vole gra i obaška tista. Ovo je i danas omiljeno jelo. Sastoji se od čorbastoga graha koji se sipa u tanjur preko kuvani rizanaca na vodi.

Grah je mogao biti skuhan malo rjeđe s raznim navedenim vrstama povrća i u njega su se utrzali valjušćići.

Bez obzira jesu li tjestenine bile slatke ili slane njima je prethodila čorba. Najčešće su to bili u sose rizanci ali i druge čorbice.

Jedna od omiljenih čorbi je bila i ajnpre supa. Ova čorba se često kuhala i za doručak i za večeru. Staklasto se upržio crveni luk, dodala se žlica ili više brašna (prema količini juhe), malo se upržilo i na to se dodala voda i sol. Pustilo se da tiho kluča, a kad luk omekša, umutilo se jaje i stavilo u juhu. Ako je bilo dovoljno jaja u datom momentu, stavilo se svakome u obitelji po jedno polako spuštajući u klučalu juhu da ostane u cilo.

U proljeće uz slanu tjesteninu se najviše jela zelena salata, u Sonti nazvana salat, a kao što smo vidjeli iz prethodnog iznesenog, crveni i ljubičasti luk, češnjak, kisela cikla, kupus i paprika i svježa rotkva iz trapa. Sve što se od povrća kiselilo za zimu stavljalo se u drvene bačve, a manje količine u staklene, velike flaše.

Sva tijesta kao i kruh su spravljana od krušnoga brašna, osim kolača i tijesta za nedjeljnu juhu.

Od kolača su se pripravljalja najviše kisela tijesta, slatka ili slana, opet s priručnim plodovima koji su mogli opstati preko zime. To su razne štrudle, što bi Šokci u Sonti rekli gibanice ko noga debele. Razvlačena tijesta sa sirom, bundevom, a za Uskrs makom i orasima, kao i razni keksovi na mašinu. Do šezdesetih godina XX. stoljeća se nisu mnogo pravili kolači s filom. Šlag i pavlaka uopće nisu bili u jelovniku (osim kiselog kajmaka i ostalih mliječnih proizvoda), mada je u selu bilo mnogo krava. Ovo je bila nepoznanica. Ako je na neki malo bolji kolač

trebalo staviti šlag, on se pripravio od bjelanjaka sa šećerom. Margarin također nije bio u širokoj upotrebi. Kolači su se pravili sa svinjskom masti, pa čak i glazura »od čokolade«. Otopila se mast s malo šećera, dodala štangla čokolade i više kakao praha i prelila preko pite.

U korizmu su se izbjegavali peći kolači, ali ako se netko zaželio, nedjeljom ili blagdanom bi se pripravili. Drugim danima se ponekad pripravljalja otezana bundivara, sirovača, palačinke, a ponekada i kolačići (krafne).

Od pića se konzumirala rakija i vino. Vino se čak u malim količinama davalo i djeci. Djeca baš nisu imala izbor pića. Baka mi je govorila: Ta, kupimo za jajce, niki šećer kod Pere Berneta, turimo u bocu, pa mučkaj, mučkaj i onda ta voda bude slatka, pa je popiješ. Onda, drugi što čeka reda, napuni bocu vodom notaj šećer, pa isponova... Djeca su često pravila i soda-vodu. U čaši vode se stavljalo malo octa i na vrh noža sode-bikarbonate. Kada izvrije popije se i djeluje vrlo osvježavajuće.

Nekada, prije svakoga jela u Sonti (mada ovo i danas upražnjavaju mnogi vjernici), Šokci su se prekrizili u znak Božjeg blagoslova, a poslije jela bi rekli: Fala Bogu dragomu što nas je naranijo i napojijo, ili samo Fala Bogu, opet uz znak Križa.

Osobno bih rekla da je prehrana Šokaca u Sonti bila zdrava, za čime danas žudimo, ali nedovoljna i neraznovrsna. Nije bilo mesa koliko bi trebalo, ni masti bilo koje vrste, a ni šećera. Ljudi su jeli da bi mogli raditi, a ne da bi što više uživali i probali sve što god se može. Sami su uzgajali svoje povrće i žitarice, hranili stoku i živinu svojim proizvodima, bez ikakvih kemikalija i predstartera i startera. Gojaznih ljudi u cijelome selu se moglo izbrojati na prstima dvije ruke. Stara izreka kaže: Ta, ne moraš baš sve pojist ispid tebe. Gledaj da i drugomu ostane. Ili: Ne moraš se najist da baš prstom možeš dosegnit.

Ruža Silađev

Dulići s Pavlovca

Nekadašnje naselje Pavlovac smješteno na četiri kilometra od Đurđina prema Subotici bilo je naseljeno hrvatskim življem. Prema povijesnim izvorima prvi tragovi naseljenosti u pavlovačkoj pustari poznati su iz 16. stoljeća. U međuvremenu prostor nije bio stalno naseljen, a posljednje raseljavanje bilo je nakon 1979. godine uslijed gašenja pruge Subotica – Crvenka koja je prolazila kroz Pavlovac.

S početka 20. stoljeća u Pavlovcu su živjele obitelji **Dulić, Kujundžić, Matković, Bašić, Čović, Bajić, Kolar, Krmpotić** itd. U to vrijeme u Pavlovcu je bilo 240 kuća, a u Đurđinu 300. Radi usporedbe, u sadašnjim prigradskim naseljima Subotice u Malom Bajmoku bilo je 200 kuća, a u Aleksandrovu 320, podaci su sa sajta historysubotica.wordpress.com.

Sedam braća

Na fotografiji je obitelj **Paje i Kate (rođ. Stipić) Dulić**. Snimljena je oko 1930. ispred njihovog obiteljskog salaša na Pavlovcu. Bili su oni Dulići, »prdačno« (nadimkom) **Morkanovi**, a osim njih na Pavlovcu su živjeli i drugi Dulići – **Dugački, Trinajsti, Fratrovi**...

Uz roditelje se na fotografiji vide i sva njihova djeca – sedam muških i jedna ženska. U donjem redu do mame sjedi **Luka**, do oca **Joso** i kraj njega **Julije**. U gornjem redu s desna na lijevo su **Dano, Ivica, Vita, Bela (Albe) i Martin (Baćica)**.

Od osmero djece, sedam je od jedne žene koja je i na fotografiji. Najstarijeg Josu je rodila Pajina prva žena koja je umrla. Nakon Jose, najstariji je bio Bela pa Vita, Dano, Ivica, Martin, Luka i najmlađi Julije.

Fotografiju je s nama podijelila **Marija Dulić** iz Đurđina, kćerka Luke Dulića. Osim fotografija, čuva ona i uspomene na obitelj svojega baće. Kaže, salaša na Pavlovcu se posebno sjeća jer je ondje često odlazila.

»Taj salaš je bio gazdački – visok, velikih staklenih prozora, ravnih zidova, uvijek umazan... Imao je dva ulaza; glavni i pomoćni. Na glavnima su bila dupla drvena vrata, a pomoćni je bio manji i vodio je u tzv. kujnicu. Između ulaza su bila dva velika prozora. Sve je to bilo s južne strane, svi salaši su se tako gradili. Sa sjeverne nije bio nijedan prozor ili možda jedan mali. Ovaj salaš je imao u to vrijeme, prije sto godina, i kamene pločice. To mi je ostalo urezano u sjećanje, jer je bilo nesvakidašnje«, prisjeća se Marija.

Fotografija je snimljena ispred »ambetuša« (trema), gdje je pod, kao što se vidi, bio popločan ciglama.

Svi su svečano obučeni, ali povod fotografiranja sugovornica nije znala. Pretpostavlja da je vjenčanje najstarijeg sina.

Salaš je srušen

Bila je to bogata obitelj, ali je sve krenulo nizbrdo nakon prerane smrti dida Paje, priča Marija. Dodaje i da su bili složni. Sjeća se anegdote i kako su dijelili imanje.

»Nakon što je moj bačo došao iz rata, rekao je braći kako su Rusi konfiscirali zemlju od Poljaka i da se ne bi to i njima dogodilo odmah su se podijelili. To su radili tako što su izvlačili drvca. Količinu dobara bi dobili u ovisnosti od dužine drvca. Podijelili su dva salaša i zemlju. Njih četvorica najmlađih je to dijelilo, jer su ostali već bili oženjeni i dobili svoje.«

Salaš je srušen 90-ih godina, a zemlja gdje je bio više nije u vlasništvu ove obitelji. Marija kaže da je od svega što je bilo u dvorištu najduže ostala kruška na ulazu koja se osušila nekoliko godina nakon rušenja salaša.

Dida Pajina djeca su se sva udala i oženila u Đurđin, Suboticu i okolicu, a njihovi potomci raseljeni su diljem svijeta. Najmlađih potomaka Dulića Morkana ima i dalje i u rodnome im Đurđinu.

J. D. B.

Susret spisateljice s četvrtašima

Četvrtaši OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte susreli su se 13. veljače sa spisateljicom **Ružom Silađev**. Susret je inicirala učiteljica **Biljana Ribić** koja vodi ovaj razred od početka školovanja. Tema koju su ovih dana obrađivali bila je Sonta, a govorili su o običajima i tradiciji, pa je sama tema potaknula kome uputiti poziv.

Susret je protekao u veselom raspoloženju, a spisateljica Silađev je istaknula kako je ugodno iznenađena koliko se djeca zanimaju za svoje rodno mjesto. Sama su pričala o događajima iz Sonte, nadimcima, riječima, običajima vezanim za velike blagdane, radovima i navikama u obične dane. Tu su se našla i pitanja i kako se nekada pralo i kako se obrađivala konoplja, te je bilo riječi o konjima i zapregama, o maškarama iz starina. Teme su bile opsežne i raznovrsne i dva sata nije bilo dosta za pitanja i odgovore.

H. R.

Lepeza u rukama djece

U mnogim dijelovima svijeta 13. veljače bio je posljednji dan pokladnih običaja, maškara i karnevala. Povodom toga u Gradskom muzeju Subotica održana je radionica na temu lepeze, na kojoj su sudjelovali učenici hrvatskih odjela od I. do IV. razreda OŠ *Ivan Milutinović* Subotica.

Uvod u radionicu je bila kratka prezentacija o povijesti lepeze, nakon čega su sudionici pod maskama izrađivali svoje kreativne lepeze. Za kraj, ova zadovoljna i radoznala skupina je obišla izložbu *Istoricizam u Subotici*. Stručna voditeljica radionice, te i jedna od autorica izložbe je bila viša kustosica **Ljubica Vuković Dulić**.

H. R.

Foto: Svetlana Kolović

Matematika ne mora biti bauk

Učenici cjelovite nastave na hrvatskom jeziku i ove godine 10. veljače sudjelovali su na gradskom (Subotica) natjecanju iz matematike, a domaćin je bila OŠ *Miroslav Antić* na Paliću.

Iako malobrojni u odnosu na druge nastavne jezike, učenici na hrvatskom jeziku su i ove godine postigli zavidan uspjeh.

IV. razred

Aleksandar Sente, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Ljubica Milašin**

Emilia Tonković, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Sanja Dulić**

Sofija Kovačević, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica Ljubica Milašin

Ilija Matković, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica Ljubica Milašin

V. razred

David Tikvicki, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Nevenka Tumbas**

Roko Piuković, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Vedrana Cvijin**

VI. razred

Filip Šarčević, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica Nevenka Tumbas

VII. razred

Martina Tikvicki, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica Nevenka Tumbas

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Ivan Andrašić**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 1. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nogomet
 VOLIM: igrati nogomet, družiti se s psom Azrom, pizzu, čokoladu...
 NE VOLIM: brokulu, luk, da me Azra grize
 U SLOBODNO VRIJEME: odmaram se, vozim bicikl, idem na nogomet i igram se s prijateljima
 NAJ PREDMET: matematika, hrvatski jezik
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: nogometaš ili traktorist

Slatke jabuke za sve

Učenici OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte na Dan zaljubljenih, 14. veljače, uz prijateljsku ljubav, a možda i poneku simpatiju (ali to čuvamo kao tajnu), dijelili su prijateljima ušećerene jabuke. Po riječima nastavnice **Tamare Kokai**, svi učenici koji su mogli donijeli su jabuku i šećer, a učenici viših razreda koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture zavirili su u školsku kuhinju i tada je krenula prava slatka zabava. Nakon pripreme te izrade šećernih jabuka, a usput i zabave, sve jabuke su upakirane i podijeljene svim učenicima škole.

Ž. V.

Too optika

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomijske djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobojni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25
Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem njivu u Mišićevu površine 2 katastarska jutra, 14.000 eura. Informacije na telefon 064/300 76 14.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Do rujna 2024. bit će završena pruga Subotica – Beograd, od prosinca će prometovati vlakovi

Brza pruga od Novog Sada do Subotice bit će završena do rujna, a od prosinca relacija Subotica – Beograd će se prelaziti za sat i deset minuta, poručio je, među ostalim predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** prilikom nedavnog gostovanja na RTS-u, a prenosi portal subotica.com.

»Završit ćemo ove godine: Sremska, Rača, Kuzmin, tih devetnaest kilometara. Završit ćemo tih pet i pol kilometara do Valjeva, završit ćemo brzu prometnicu do Požarevca, pa sad tko ide gore ka Velikom Gradištu i Golubcu, tko ide ovamo ka Petrovcu, Salakovcu, Batušićima i Malom Crniću, tko ide ovamo ka Kučevu, to ćemo završiti«, dodao je Vučić.

Naglasio je da će završetak ove pruge omogućiti brži i efikasniji prijevoz između ova dva grada, čime će se značajno unaprijediti prometna infrastruktura u zemlji.

»Realizacija brze pruge Beograd – Subotica do kraja godine predstavljat će jedan od ključnih projekata u oblasti prometne infrastrukture, čime će se dodatno unaprijediti ekonomska i društvena povezanost unutar zemlje«, istaknuo je Vučić.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 27. 2. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Zemlje Amazonije

Na ekvatorskoj liniji

Za godinu i pol, koliko živim u Segedinu, imam popust na karte za vlak i ideju da odem do Budimpešte. Povratna karta košta me deset eura i ja do sada nisam otišla u Budimpeštu. Barem na kavu i natrag. Isto je kao i s topličkim životom kojeg sam puno više konzumirala dok nisam prešla u okruženje toplica.

Ali taj niz je prekinut i konačno sam otišla u Budimpeštu i super se provela. Uživala u suncu, prijateljima i izložbi *Van Gogh*. Drugačija je od onih na koje sam navikla i toplo je preporučujem.

Nisam odmah otišla u toplice, ali sam naručila putnu torbu i zapisala nekoliko ideja. A sada nastavljam putne planove sa serijom koju sam započela iz Amazonije i vodim nas sve u Ekvador.

Ekvador je zemlja raznolikosti i čuda, smještena u Južnoj Americi, očarava posjetitelje svojom izvanrednom prirodnom ljepotom, kulturnim bogatstvom i fascinantnom poviješću. Ova mala zemlja, koja nosi ime po ekvatorskoj liniji koja prolazi kroz nju, nudi nevjerovatno iskustvo koje zadovoljava različite interese posjetitelja.

Ekvador je dom zapanjujuće raznolikih geografskih krajolika, uključujući visoke planine Anda, tropske prašume Amazonije i očaravajuće obalne regije. Moćni planinski lanac Anda, koji prolazi kroz zemlju, pruža spektakularne poglede i mogućnosti za planinarenje, istraživanje i avanturizam. Ekvador također obuhvaća dio amazonske prašume, jednog od najvećih i najbogatijih tropskih područja na svijetu, koje pruža nevjerovatan biodiverzitet i prilike za istraživanje divljine.

Divljina i biodiverzitet

Ekvador se ponosi svojim nevjerovatnim bogatstvom biodiverziteta. Nacionalni parkovi poput Galapagos i Yasuni pružaju posjetiteljima priliku da istraže nevjero-

jatnu raznolikost flore i faune. Galapagoški otoci posebno su poznati po svojim jedinstvenim vrstama, uključujući divovske kornjače, morske leguane i nevjerovatne ptice poput albatrosa i plavih stopala. Ovi otoci igraju ključnu ulogu u razumijevanju evolucije i očuvanja vrsta.

Kada je riječ o atraktivnim turističkim odredištima, Ekvador ima mnogo za ponuditi. Quito, glavni grad, impresionira svojom kolonijalnom arhitekturom i kulturnim znamenitostima, kao što su Plaza de la Independencia i La Compañía de Jesús. Otoci Galapagos su svjetski poznato odredište za istraživanje prirode i ronjenje. Nacionalni park Cotopaxi, dom aktivnog vulkana Cotopaxi, pruža nezaboravno iskustvo planinarenja i divlje ljepote. Za ljubitelje prirode Amazonija nudi neusporedivu priliku za istraživanje tropskih šuma, divljih rijeka i fascinantnog biljnog i životinjskog svijeta.

Kulturna baština

Ekvador slavi svoju bogatu kulturnu baštinu. Indijanska naslijeđa, poput civilizacije Inka i drugih domorodačkih kultura, ostavila su dubok trag na kulturi i identitetu zemlje. Očuvana tradicija i umjetnost lokalnih zajednica također su važni dijelovi ekvadorskog kulturnog pejzaža, od tradicionalnih obrta do festivalskih događanja koja slave lokalne običaje i obrede.

Ovo je zemlja koja osvaja srca posjetitelja svojom spektakularnom prirodom, bogatom kulturom i raznolikim atrakcijama. Bez obzira jeste li avanturistički putnik koji traži ekstremne aktivnosti ili putnik željan istraživanja povijesti i kulture, Ekvador nudi nešto za svakoga. Ova mala južnoamerička zemlja pruža nezaboravno iskustvo koje će trajati cijeli život, a ja sam sve sigurnija kako je važno obići baš sve zemlje prelijepe Amazonije.

Gorana Koporan

Sjećanje na Zimsku olimpijadu u Sarajevu 1984.

Hokej turnir mladih nada

Subotičanka Antonija Mandić osvojila je srebrnu medalju na prigodnom olimpijskom turniru

U sklopu obilježavanja 40. godišnjice od održavanja jedine Olimpijade (zimске) na teritoriju nekadašnje Jugoslavije, u Sarajevu, gradu nekadašnjem domaćinu, početkom mjeseca (8. – 10. veljače) održan je hokejaški turnir mladih nada. Igrao se

igrati na ledenoj plohi olimpijske dvorane *Skenderija*, gdje su se te povijesne 1984. godine igrali susreti olimpijskog turnira u hokeju na ledu. Prvog turnirskog dana smo izgubili obje utakmice, jer se još nismo bili dovoljno upoznali i uigrali, ali smo potom počeli pobjeđivati i na koncu osvojili drugo mjesto u ukupnom plasmanu i srebrno odličje. Ovaj specijalni olimpijski turnir ću dugo pamtit, jer sam doma donijela puno lijepih sportskih uspomena i brojna nova poznanstva«, prenijela nam je Antonija Mandić, osvajačica srebrne medalje.

D. P.

format 3 x 3, koji je premijerno demonstriran na ovom svojevrsnom ex-YU natjecanju, a prema najavama isti bi, kako je to na otvaranju istaknuo predsjednik IHF-a **Luc Tardif**, trebao biti uključen na budućim Olimpijskim igrama. Subotički hokej predstavljala je **Antonija Mandić**, buduća seniorska reprezentativka Srbije.

Srebrni sivi tim

»U tzv. sivoj ekipi smo bili izmiješani s igračima i igračicama iz četiri zemlje sudionice (Hrvatska, Srbija, Slovenija i BiH), što je i glavni koncept ovog specifičnog memorabilijuskog natjecanja u hokeju na ledu. S nekim sam se znala od ranije, a tamo sam upoznala nove hokejaše i hokejašice svoga starosnog uzrasta i stekla nova, lijepa sportska prijateljstva. Osjećaj je bio super

Šest timova

Dječaci i djevojčice iz država sudionica bili su pomiješani u šest momčadi nazvanih po bojama njihovih dresova (crveni, žuti, sivi, crni, bijeli i plavi), a koju su činili po dva igrača ili igračice iz Hrvatske, Srbije i Slovenije, te četiri iz zemlje domaćina BiH. Zlatnu medalju osvojio je bijeli tim, srebrna je bila siva ekipa, dok je bronca pripala hokejašima i hokejašicama u žutom.

Hrvatska je prvak svijeta u vaterpolu

Zlatne *barakude*

Treći puta u svojoj povijesti Hrvatska (Melbourne 2007., Budimpešta 2017.) je u Dohi (2024.) postala prvak svijeta u muškom vaterpolu. U roku od praktično samo dva mjeseca, popularne *barakude* su uspjele igrati dva velika finala (srebro na EP-u u Hrvatskoj) i trijumfirati u onom većem i prestižnijem na netom završenom SP-u. U jednoj od izjava neposredno nakon velike dramatične pobjede u finalu protiv Italije (15:13, nakon peteraca) izbornik **Ivica Tucak** je rekao: »Mislim da smo napravili veliku stvar. Da nam je netko rekao da ćemo igrati dva finala i postati svjetski prvaci, mislim da nam nitko ne bi vjerovao«. Ali, njegovi izabranici, najbolji hrvatski vaterpolisti su vjerovali!

Sreća prati hrabre

Nakon poraza od Španjolske (6:10) u skupini, Hrvatska je morala ići malo dužim putem (pobjednik skupine Španjolska se izravno kvalificirala) do, isprva željenog četvrtfinala koje je donosilo i konačnu ovjeru plasmana na predstojeću Olimpijadu u Parizu. Uslijedila je rutinska pobjeda protiv Južnoafričke Republike (29:6) i potom osmina finala protiv Kine (22:4). A onda je stigao veliki duel protiv jednog od glavnih favorita natjecanja, reprezentacije Srbije. Nakon velike i neizvjesne borbe, tijekom koje je prve tri četvrtine rezultat sve vrijeme bio

izjednačen, tek u posljednjoj dionici *barakude* su uspjele napraviti dva gola prednosti i slaviti veliku pobjedu (15:13). A onda je u polufinalu uslijedio pravi triler protiv najvećeg iznenađenja turnira, Francuske. Iako se očekivala rutinirana pobjeda, unatoč vodstvu tijekom većeg dijela susreta, Hrvatska je na koncu tek nakon peteraca uspjela slomiti otpor francuske momčadi (17:16) i izboriti plasman u veliko finale. Odlični Talijani su tijekom cijeloga finalnog duela potvrđivali svoju kvalitetu zbog koje su i suvereno stigli u samu završnicu SP-a, a Hrvatska je pogotkom **Burića** pet sekundi prije kraja susreta uspjela sretno izboriti peterce. A onda, baš kao i protiv Francuske u polufinalu, na голу je briljirao vratar **Mate Anić** i svojom krucijalnom obranom otvorio šansu za osvajanje naslova. Mlađanom **Marku Žuveli** ruka nije zadrhtala, a Hrvatska je treći puta u svojoj povijesti zasjela na svjetski tron. Apsolutno zaslužen!

D. P.

Olimpijsko zlato

Jedan od najtrofejnijih hrvatskih sportskih stručnjaka **Ivica Tucak** u svojoj kolekciji još jedino nema najsajnije, olimpijsko odličje. »Moja životna želja je olimpijsko zlato. To je moj put i dok god ga ne budem imao u svojim vitrinama, neću biti miran«, rekao je Tucak.

Umotvorine

- * Mašta je važnija od znanja.
- * Kad je duša velika, i sitnica je radost.
- * Izdaleka je poštovanje veće.

Vicevi, šale...

- Svaku riječ umijem izgovoriti unatrag.
- I utikač?
- Čak i tu!

Žena se obraća mužu:

- Zašto uvijek spavaš kada ti govorim?
- Ne spavam, nego se molim.
- Za što se sada moliš?
- Da prestaneš govoriti i da me pustiš spavati.

Mudrolije

- * Mudar čovjek se šali na svoj račun, zao na tuđi.
- * Bolje biti ljut nego pokvaren; ljuto se jede, a pokvareno baca.
- * Nekoga nema i kad je uz tebe. Nekog ima i kad ga nema.

Vremeplov – iz naše arhive

**Predstavljanje *Hrvatske riječi*
u Drenovcima, 2014.**

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Šta na srcu, to na jeziku

E, kaže, bio jedan kralj koji je imo jako ružnu ženu. Ona bila jedinica u oca, a zdravo bogata, pa se kralj polakumio i uzo je čerez blaga. E, al svitu ne mož usta začepit, pa kad su vidili kako je kraljeva žena ružna, uzeli je na jezik pa o drugom ni ne divane. Kako, kako nije, al došlo to u uši kraljici, pa ona kralju dotle zvonila u uši dok nije razglasio da će svakog pogubit ko spomene ružnoću njegove žene.

Gadno je kralj zapritio, al je još gadnija kraljica, pa ta njezina gadnoća ko da vuče ljude za jezik. Svit se čuva, al se rič isklizne i koga prvog uvate već jednog kraljevskog slugu. A za nevolju taj sluga je bio tako oštre pameti da ga je kralj uvijek pito za savit i zato ga zdravo i volio. Nije kralju pravo što takog čovika mora baš prvog pogubit, pa se sad on latio i zvoni kraljici u uši da prosti život tom slugi. Konabio on ženu i konabio dok jedared ona kaže:

– Kad si me se već latio ko napast, eto prostiću mu život ako pogodi dvi zagonetke. Kad kažeš da je tako mudar, onda ti ni neće moć bit žao ako ne pogodi, pa izgubi glavu.

Šta će kralj već pristane i tako, samo nek nije on kriv smrti tog slugu. Odvede on slugu prid kraljicu, a ova onda kaže:

– Kad znaš oštrit jezik o mene, onda kaži šta je ovo: ograda od trideset dva koštana stupa, na njoj kapija od dva mesnata krila, a u ogradi mesnata ledina po kojoj voda lije svud, al kroz ogradu nikud? Kod svakog vidiš, al kod sebe nikako, makar to i ti imaš.

Sluga se malo promislilo, pogledo po kralju i kraljici, pa onda sebe od glave do pete i drugo mu nije ni tribalo. Kaže on:

– Svitla kruno, kraljice, zbog te mesnate ledine sam ja i nasrado, jel je to jezik. Koštana ograda, to su trideset dva zuba, a na ogradi mesnata kapija, to su dvi usne. Na svakom to vidim, al na sebi ne, kad ni jedan čovik sebi ne vidi u usta.

Kralj stane od čuda, al zna da je sluga pogodio, jel se kraljica na to zlo namrkosila, pa kaže:

– Kad si tako mudar, a ti kaži šta je ovo: usta nema, zubi i na pritek? Za nju nema tvrdog zalogaja, a da šta izgrize, to ne guta već po zemlji rasipa.

Sluga se sad već nije ni mislio.

– Ta baš juče je prigrizla nekoliko panjova, jel je to pila i ništa drugo – kaže on.

Kad je kraljica to čula, očla je ko da je nije ni bilo. Kralju nije tribalo kazat da je njegov pametni sluga pogodio, pa se on valjda više obradovo neg sluga. Drago je njemu što ne mora skinit tako mudru glavu, pa ga oma ispraća i kaže mu:

– Al sad da si ćutio! Vidiš da je ova moja još više goropadna neg što je ružna.

– Ajd, ja ću ćutit, kad sam već izdivanio o tom, al kako će drugi svit? Već se Vi, svitla kruno, bolje manite tog posla da ljude pogubite ako nećete da ostanete brez svita. – na to će sluga.

– Kako to sad divaniš? – začudio se kralj.

– Ko razgovitan čovik. Eto, kažite Vi, svitla kruno, ko mož vidit sunce?

– Slip, niko više – nije se sad ni kralj mislio.

– Baš tako – potvrdi sluga. – A baš tako jedino nim mož da ne spomene ružnoću Vaše žene, kad je ona za pripovitku.

Pričao Joso Knjur

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Prija i potli ope maske

Zima j', a ope' ni zima što bi kazali. I zima ko da se maskira-
la. Proliće u po zime. Ja sa tavana skinio biciglu pa ope'
tiraj. I ne ositiš kako sigranje prođe kad čujem majku kako
viče: »Marneee«. Dok tiram biciglu, štogod mož ona više:
»Friško, friško, evo dolazu Baka Janja i druge. Dugo nis' bile.
Umrta im druga pa nisu bile nedilj' dana«. Žurim. Dok nisam
dojurio, one se već ponamišćale. Za mnom ide majka i nosi
kokica i friške bundivare. Soba zamerisala. Strina Evča u po-
slidnje vrime prva počinje. Mlađa j'. Prva se namisti, pritekne
Baka Janju: »Čeljadi, evo prošle poklade. Gledala sam na
televizoru kod priko Dunava svud maskirali. Veselo bilo da ni
na filmu tako nema. I spaljivanja bilo pa skoro ispo skandal
međ državama«. Znam da baka Janja mora poklopit strina
Evču, ne b' izdržala vala da joj šta ponudu. Kreće baka Janja:
»Evča moja, Evča moja, tebe do poklada, do cirkusiranja, lu-
diranja i maskiranja. I sa' si se sitila nas, pravo da kažem da
se zna, sitiš se Hrvatske. Ka' su poklade prošle. A ovaku ju
ni ne spomeneš ko da j' ne kažem kaka. A niko da kaže da j'
ovo, ovi vamo naši izbori, biranje ko će bit vlast, da j' to bilo ko
poklade. I to kake poklade i maskiranje. Za ne povirovat. Bili
pa je zaboravili. I tamo su se bome svi maskirali i dogovorili
koju će pismu pivat, sigru sigrat i na kraju potli kad se raspri-
mu i skinu maske opet tiraj po svojmu. Bome, mlogi je nisu
ni skinili. A mi se sekirali. Ko će? Kako će? Ko koga tenta,
napada jel falji? Da dragi Bog jel kogod drugi ne čuje, na kraju
j' ispalo ko da j' bilo sve namistito. I tužilo se, na sudu završilo.
Al to će bit crkniće magarac dok trava ne naraste«. »Jest,
jest Janjo, baš tako j' bilo. Ti sve lipo znaš kazat. A bome se
i razumiš. Izbirnili, al još ne znamo kako će to sve izgledat,
a možda se sve i zna, jel unaprid se možda znalo. Medeno
se divanilo da će nam svanit potli tog biranja, kako ti kažeš
poklada. Svanilo nam ne svanilo, bome su se i cine odmaski-
rale. Cine ošle u nebo«, baka Manda nastavlja. Baka Marica
objašnjava da čeljad više ne znu kako da se maskiru, a vala
to ni ni važno kako izgleda: »Ta ne zna se ko j' maska ko ni.
Ta više se ni ne zna koje su njeve maske. Jel su se maskirali
jel nisu. Bome, to j' mlogima, mlogima posto zanat«. Vidim i
baka Tonka će: »Jest, Janjo, to kad se cine odmaskiru. To j'
jel da poskupu jel da za iste novce dobiješ manje. Kažu ovi
moji u kuće kako se mlogo šta u dućanu zna maskirat. Glediš
velika kutija, a u njom siromaško. Tako i kod likova. Pa to j' za
smi jel plakat. Kutija da se miševi možu sigrat, a u nje dvajst
pilur. Onako pravoga kad glediš, ta to j' ko što su nas učili
da j' bilo u starom Rimu. Daj čeljadima da piju, jidu i veselja.
Maskiraš je da i ne znu da su maskirani. I zaboravu da š nji-
ma kogod gospodari. Bome danaske dragi Bog svašta trpi«. Študiram,
češem se iza glave. Mali sam, u maske se razumim a u politiku možda i ni. Ne smim kazat, al evo kod kuće
divanu da će se opet štagod, kogagot birat. U lokalu, kako se
moderno kaže. Čeka se, al ko da j' cilo vrime maskirano, cili
svit maskiran. Pa se mislim da i ne moru skidat maske ako su
je metnili. Prija i ope' potli sve same maske. Možda se kogod
rodio ko maska. A nama vala ko ludima, svejedno.

U NEKOLIKO SLIKA

Šahovski turnir u HKPD-u *Vladimir Nazor*,
pobjednik turnira *Damir Babić*

Vanilin kiflice

Jedna kiflica, jedan zalogaj; tope se u ustima; nenadmašne; slatke, ali ne previše – sve su to vanilin kiflice.

Pekla ih je **Katica Stantić** iz Subotice po receptu koji je naslijedila od svoje mame **Vite Klimek** iz Male Pešte. Kako nam kuharica kaže, nije ovo zahtjevan kolač i pravi se od jednostavnih sastojaka. Najvažnije je, ističe ona, pronaći domaće sastojke – domaći pekmez od kajsi-ja i domaće vrhnje ili skorup. Može i s kupovnim vrhnjem, ali ističe da nije »to to«. »To vam je kao kad u kremu stavite margarin, a ne maslac«, kaže Katica.

Ova iskusna kućanica često pravi vanilin kiflice, i za »obične nedjelje«, a za veće blagdane poput Božića i Uskrsa kada se pravi puno sitnih kolača, one su joj nezaobilazan kolač. »Mogu dugo ostati svježije, ali često traju samo jedan dan«, smije se Katica.

Sastojci:

200 g svinjske masti
1 žličica soli
500 g brašna
200 g domaćeg vrhnja
pekmez od kajsija
šećer u prahu
vanilin šećer

Priprema:

U posudu s brašnom i soli dodati mast te ju ručno utrljati u brašno, a može i mikserom. Kada se smjesa dobro sjedini, dodati domaće vrhnje ili skorup te mijesiti dok ne postane ujednačena smjesa. Tijesto izvaditi na radnu površinu/siniju. Površinu posuti brašnom te smjesu podijeliti na 16 jednakih dijelova. Može i manje, npr. 14, ali je bolje kada su kiflice što manje. Dobivene loptice razvući oklagijom na krug te ga podijeliti na osam dijelova. Na najširi dio staviti nadjev od pekmeza, ne previše kako ne bi prilikom pečenja iscurio, te motati kiflice. Redati ih u podmazani ili papirom obloženi pleh za pečenje. Kiflice peći na 180 stupnjeva desetak minuta, dok blago ne porumene. Dok su tople, valjati ih u pomiješani šećer u prahu i vanilin šećer.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5plus

JEDNOM POLISOM
pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osiguravate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamenska vozila.

MILENIJUM OSIGURANJE

Vlasnik je i zahteva vas zaštititi

www.mkos.rs

011/ 715 23 00

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

AT

Astra

Telekom

011 44 22 009

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«***

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 400 dinara.